

SKUPAJ PROTI NASILJU

**PRIROČNIK ZA
PREPOZNAVANJE
IN OBRAVNAVO
NASILJA V DRUŽINI**

Skupaj proti nasilju

PRIROČNIK ZA PREPOZNAVANJE IN OBRAVNAVO NASILJA V DRUŽINI
SKUPAJ PROTI NASILJU

ISBN 961-6797-69-6

9 789616 797696

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

343.615-027.553(035)

UKMAR Mezinec, Nina
Skupaj proti nasilju : priročnik za prepoznavanje in
obravnavo nasilja v družini / [priprava Uprava kriminalistične
policije, Oddelek za mladoletniško kriminaliteto ; avtorici
besedila v priročniku Nina Ukmar Mezinec in Bojana Kračan].
– Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2024

ISBN 978-961-6797-69-6
COBISS.SI-ID 208377603

Izdajatelj: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija
Priprava: Uprava kriminalistične policije, Oddelek za mladoletniško kriminaliteto
Avtorici besedila v priročniku: Nina Ukmar Mezinec, mag. prof. soc. ped.,
in Bojana Kračan, mag.
Oblikovanje: Mirsada Dželadini, Služba za upravno poslovanje
Oblikovanje ilustracij: Matjaž Mitrovič, Služba za upravno poslovanje
Lektoriranje: Služba za prevajanje in lektoriranje ter informacijsko-knjižnično dejavnost
Tisk: Tisk Žnidarič, d. o. o.
Naklada: 2.250 izvodov

Ljubljana, 2024
Priročnik je brezplačen.

Kazalo vsebine

Priročniku na pot	4
Uvod	5
Zamolčana resnica o nasilju v družini	6
Miselne pasti, ki žrtev nasilja v družini zadržujejo v nasilnem odnosu ter otežujejo odločitev za odhod in iskanje pomoči	8
Krog nasilja v družini	10
Rastoča napetost: prepoznati znake, obvladati napetost in preprečiti izbruh nasilja	12
Trenutek resnice: ko napetost doseže vrh	12
Lažne obljube: čas za razmislek o odnosu	13
Zatišje pred nevihto: pomiritev ne pomeni resnične spremembe	13
Korenine nasilja v družini	14
Zakoreninjeni vzroki nasilja v družini: razumevanje etiologije	17
Miti o nasilju v družini	18
Zakonodaja	22
Tihi krik: psihično nasilje v družini	30
Krvavi sledovi: fizično nasilje v družini	32
Temne skrivnosti spalnic: spolno nasilje v družini	34
Zloraba moči: ekonomsko nasilje in nadzor	36
Skrito opazovanje: zalezovanje	38
Obrambni mehanizmi žrtev	40
Pretrganje vezi: odhod od nasilnega partnerja kot največje dejanje poguma	42
Za vedno vklesano: posledice nasilja v družini	44
Ko skrito postane vidno: intervencija policije kot začasna rešitev nasilnih razmer	46
Ujeti v labirintu: otroci kot žrtve nasilja v družini	50
Spreminjanje generacij: vzgoja in ozaveščanje kot orožje v boju proti nasilju	54
Tišina ubija upanje: vloga posameznika v boju proti nasilju v družini	55
Spodbudne misli za nov začetek	56
Zgodbe izza zgubljenih obrazov: razkrivanje nasilja nad starejšimi	58
Pomagam sebi, pomagam tebi: nujnost supervizije in razbremenilnih pogovorov za osebe, ki posredujejo v primerih nasilja v družini	60
10 prednosti supervizije za policiste, ki posredujejo v primerih nasilja v družini	62
Namesto sklepa pogled v prihodnost	63
Zbrati pogum: kaj lahko naredim, če sem žrtev nasilja?	64
Kam po pomoč, če sem žrtev nasilja?	65

Priročniku na pot

Nasilje v družini je v 21. stoletju, za katero radi rečemo, da je to obdobje intenzivnega razvoja in hitrega tehnološkega napredka, na žalost še vedno resna družbena težava, ki zahteva nujno **pozornost** tako laične kot tudi strokovne javnosti, **razumevanje** ter **ukrepanje** posameznikov, pristojnih institucij in skupnosti.

Nasilje v družini je tema, ki se je prepogosto izogibamo. Včasih imamo občutek, da je to stvar dveh posameznikov, stvar zasebnosti, stvar, ki nas ne zadeva. Pogosto mislimo, da se dogaja 'nekje daleč stran' in si le stežka priznamo, da je mogoče tudi v naši bližini veliko družin, v katerih prihaja do nasilja in ki potrebujejo našo pomoč.

S priročnikom želimo narediti korak k boljšemu razumevanju nasilja v družini ter k ozaveščanju o tej temi, saj besed o težkem položaju žrtev nikoli ni dovolj. V priročniku lahko bralci najdete opise različnih **vrst nasilja**, zgodovinski pregled **zakonodajne obravnave** nasilja v družini, razmislite o mitih, ki veljajo o nasilju v družini, se seznanimate s **posledicami nasilja v družini** na žrtvah in otrocih ter spoznate osnove razgovora z otrokom, žrtvijo nasilja v družini. V drugem delu priročnika se pozornost obrne k vam, bralcem, in širši družbi: glavni namen drugega dela je namreč razmislek o tem, kaj lahko vsak posameznik kot del družbe stori za to, da bomo nekoč dočakali svet brez nasilja in zlorab. Namen priročnika torej ni le **obravnavati** nasilja v družini, temveč tudi **iskanje rešitev** za njegovo dolgoročno preprečevanje. Priročnik je namenjen tako laični kot tudi strokovni javnosti.

Zgodovinska dejstva, podatki številnih raziskav in tudi statistika slovenske policije kažejo na to, da so v veliki večini primerov povzročitelji nasilja moški in žrtve nasilja ženske. Zato bomo tudi v tem priročniku za lažje razumevanje uporabljali žensko slovnično obliko za žrtve nasilja in moško slovnično obliko za povzročitelje nasilja. S tem pa nikakor ne izključujemo ali zanikamo moških žrtev nasilja in ženskih povzročiteljic nasilja. Prizadevati si je treba za enakovredno obravnavo ne glede na spol žrtev ali povzročiteljev.

Ko govorimo o nasilju v družini, nam je pogosto neprijetno, nerodno. Nasilje v družini je temna tema, vendar pa se je ne smemo izogibati. Z njo se je treba spoprijeti in jo ustrezno obravnavati. Na svetlem je rešitve lažje iskati kot v temnem prostoru. Samo z jasnim pogledom in poznavanjem ter razumevanjem nasilja v družini lahko svet začnemo spreminjati na bolje.

Uvod

- ◆ Kaj zame pomeni beseda nasilje v družini?
- ◆ Kakšne občutke mi vzbuja tematika nasilja v družini?
- ◆ Kje vidim vlogo družbe in vsakega posameznika pri preprečevanju nasilja v družini?
- ◆ Kako komuniciram o nasilju v družini v svojem okolju? Mogoče širim mnenje, da si je žrtev sama kriva?
- ◆ Kako se odzovem, ko slišim za primer nasilja v družini ali ga zaznam?
- ◆ Kako bi lahko v družbi premagali stigmo, ki jo na žrtvah povzroča nasilje v družini, da bi hitreje, lažje, predvsem pa pravočasno poiskale pomoč?
- ◆ Ali poznam vire pomoči in podpore za žrtve nasilja v družini v lokalni skupnosti?
- ◆ Kako bi lahko izboljšali sistem podpore in pomoči za žrtve nasilja v družini? Kaj lahko pri tem naredijo država, skupnost, različne organizacije ter vsak posameznik v svojem domačem okolju?
- ◆ Kako lahko vzgojno-izobraževalne institucije pripomorejo k zmanjšanju nasilja v družini?
- ◆ Kako bi lahko spodbudili žrtve, da poiščejo pomoč?
- ◆ Kaj menim o vplivu družbenih medijev na nasilje v družini? Bi jih lahko izkoristili za ozaveščanje in spremembe v družbi?
- ◆ Kako skrbim za lastno dobro počutje in zdravje, ko se ukvarjam s področjem nasilja v družini?

Zamolčana resnica o nasilju v družini

Nasilje v družini je občutljiv **družbeni pojav**. Obdaja ga gosta tančica molka in tabujev. Je realnost, ki jo izkuša na tisoče družin po vsem svetu. Zajema različne **oblike nasilnih vedenj**, ki so pogosto **prepletene**, in je le redko v eni obliki ali kot enkratno dejanje.

Razumevanje dinamike, vzrokov, oblik in posledic nasilja v družini je ključnega pomena za njegovo **prepoznavanje, organiziranje pomoči** žrtvam in povzročiteljem, **načrtovanje in izvedbo** preventivnih aktivnosti, predvsem pa za **oblikovanje zakonodajnih rešitev**, ki bodo povzročitelja primerno sankcionirale, žrtvi dale moč in glas, javnosti pa jasno sporočilo, da za nasilje v naši družbi ni prostora.

Nasilje v družini je **drugačno** od drugih kaznivih dejanj. Med žrtvijo in povzročiteljem so spletene družinske, ljubezenske, intimne vezi, ne zgodi se na ulici, kjer bi bila žrtev izpostavljena nevarnostim ali neznancem. Dogaja se za štirimi stenami, v prostorih, kjer naj bi vsak posameznik imel občutek ljubezni, sprejetosti, varnosti, ljubljenosti, zaželenosti. Dogaja se v okolju, ki naj bi posamezniku nudilo domačnost, toplino, zavetje, zaščito.

Ko govorimo o nasilju v družini, se pogosto uporabljajo besede povzročitelj, žrtev, dom, zasebnost. Prav zato, ker imamo nasilje v družini za težavo dveh posameznikov, kot stvar, 'ki se nas ne tiče', žrtve v svoji stiski pogosto ostanejo same, brez pomoči. Nasilje v družini je družbena težava, zato se moramo z njim ukvarjati kot družba – najprej seveda z ustrezno zakonodajo, predvsem pa z vzgajanjem generacij, ki jim bo nasilje tuje in ki bodo nasilna dejanja obsojale. Spremeniti je treba družbeni pogled na nasilje.

Za nasilje nikoli ni opravičila. Vedno je namreč namensko – povzročitelj želi nad žrtvijo ustvariti premoč in kontrolo. Gre za huda dejanja s težkimi travmatičnimi posledicami, ki so lahko kratkoročne ali dolgoročne; nekatere se pokažejo takoj, druge šele čez čas.

O temi, o kateri številni molčijo, je treba glasno in pogumno govoriti. Tako bodo žrtve dobile moč, ki jim bo spremenila življenje. Le skupaj lahko ustvarimo svet brez nasilja v družini.

**Miselne pasti,
ki žrtev nasilja
v družini zadržujejo
v nasilnem odnosu ter
otežujejo
odločitev za odhod in
iskanje pomoči:**

Krog nasilja v družini

Vprašanja za razmislek:

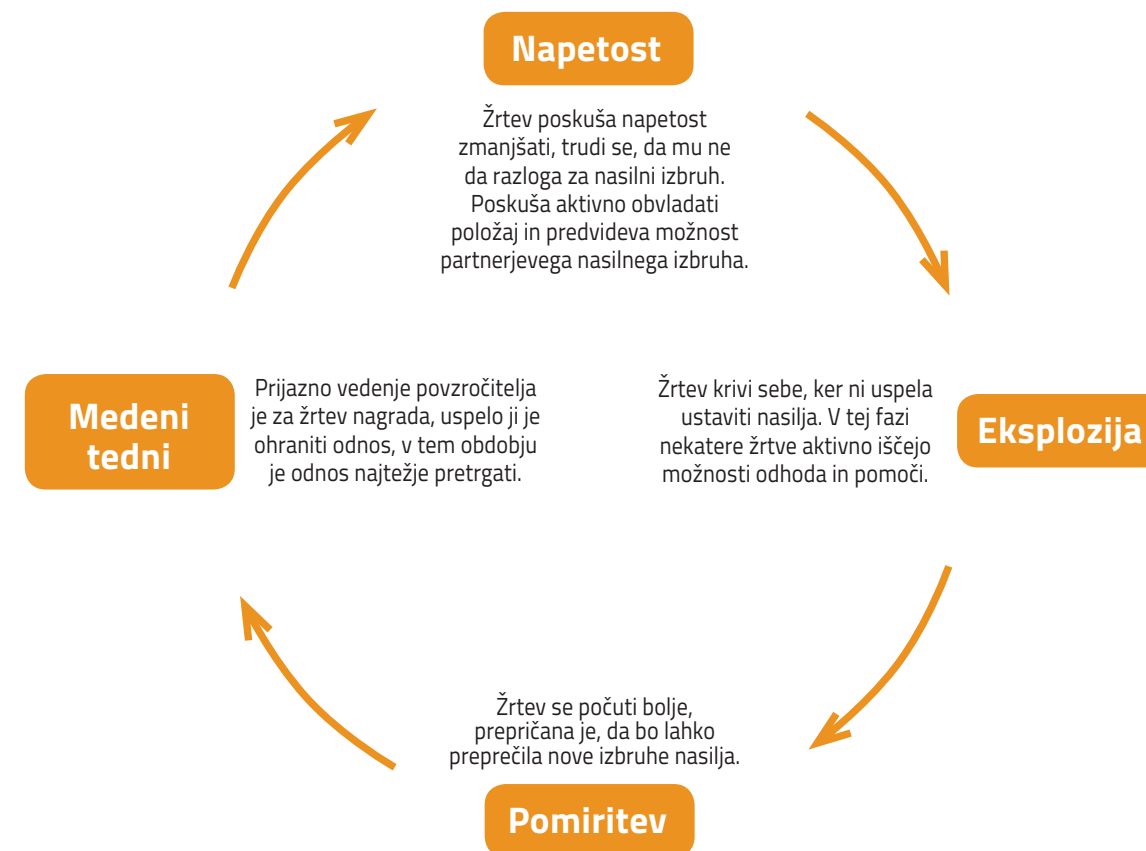
- ♦ Kako se nasilje v družini izraža v različnih oblikah?
- ♦ Zakaj nekatere žrtve nasilja ostanejo v odnosih, kjer se nasilje ponavlja? Kateri dejavniki prispevajo k temu?
- ♦ Kako povzročitelj manipulira z žrtvijo in jo nadzoruje, da bi jo obdržal v odnosu?
- ♦ Kako družbena stigmatizacija nasilja v družini prispeva k vzdrževanju kroga nasilja?
- ♦ Kaj lahko žrtev naredi, da prekine krog nasilja v družini?

Dinamika nasilja v družini je 'živa'. Včasih žrtve prvih nasilnih dejanj povzročitelja sploh ne prepoznavajo kot nasilne, vendar pa se nasilje stopnjuje in dejanja postajajo čedalje hujša. Včasih žrtve kot prvo nasilno dejanje prepoznajo šele prvo telesno nasilje. Za nasilje v družini je značilno, da se nikoli ne dogaja le v eni obliki.

Dinamiko nasilja v družini lahko pojasnimo z modelom, imenovanim **'krog nasilja v družini'**, ki opisuje vzorec obnašanja žrtve in povzročitelja v nasilnih odnosih.

Krog nasilja je sestavljen iz štirih faz, v katerih se izmenjujejo nasilna dejanja povzročitelja nad žrtvijo in obdobja miru oziroma medenih tednov.

DINAMIKA KROGA NASILJA – DOGAJANJE PRI ŽRTVI

RASTOČA NAPETOST: PREPOZNATI ZNAKE, OBVLADATI NAPETOST IN PREPREČITI IZBRUH NASILJA

Na začetku zveze povzročitelj žrtvi izkazuje ljubezen, pozornost, za žrtev lepo skrbi, jo razvaja, skupaj hodita na izlete. Po določenem času med njima pride do napetosti in nasilja. Med napetostjo žrtev doživlja intenziven **strah**. Boji se, kaj se bo zgodilo, živi v stalni **napetosti** in **tesnobi**. Za to fazo je pri žrtvi običajen **stres**, saj ves čas razmišlja, kaj bo (tokrat) razlog za nasilje. Ne-prestano pazi, da s svojim vedenjem ne bi sprožila nasilnega izbruha, razmišlja, kako bi povzročitelju ugodila in kaj bi lahko storila, da bi preprečila nasilni dogodek. Zaveda se namreč, da bo **nasilje po izbruhu težje ustaviti**, zato se **trudi umiriti povzročitelja**. S svojim vedenjem se prilagaja povzročitelju, njegovim željam in navadam, obnaša se po njegovih navodilih.

TRENUTEK RESNICE: KO NAPETOST DOSEŽE VRH

Ko se napetost stopnjuje, postane povzročitelj fizično, psihično ali spolno nasilen do žrtve, je žrtev **strah** za svoje življenje in varnost ter življenje otrok. V nasilnem dogodku je žrtev lahko tudi **telesno poškodovana** in mogoče potrebuje zdravstveno oskrbo. Žrtev je zaradi nasilnega izbruha lahko v **šoku**, še posebej, če je bilo nasilno dejanje nepričakovano. Žrtev pogosto občuti **tesnoba** ali ima **panične napade**. Žrtev v tej fazi pogosto razmišlja, da iz položaja nima izhoda, občuti **sram** in **krivdo**. Pogosto misli, da je za nasilje sama kriva, ker ni bila dovolj dobra.

Ko se napetost stopnjuje, žrtev včasih poišče pomoč, pokliče policijo, se obrne na center za socialno delo, se zaupa prijateljicam, ker nasilja ne more skriti (če je bila poškodovana), ali pa je z nasiljem v družini seznanjena katera izmed uradnih institucij (na primer zdravstvo, če je žrtev iskala pomoč zaradi poškodb). V tej fazi nasilja žrtev pogosto poda prijavo zoper povzročitelja uradnim institucijam, vendar pozneje, ko se začne povzročitelj žrtvi dobrihati, žrtev prijavo pogosto umakne.

LAŽNE OBLJUBE: ČAS ZA RAZMISLEK O ODNOSU

Po izbruhu nasilja pride do pomiritve. Povzročitelj **obljublja**, da se bo poboljšal, da se nasilje ne bo več ponovilo. Žrtev povzročitelju **verjame** ter tako ostane ujeta med izbruhi nasilja in obljubami o spremembi, kar pri njej povzroča zmedenost, saj ne ve, ali naj partnerju verjame in ali se nasilje res ne bo več ponovilo. Za žrtev je to **faza 'refleksije'**, ko začne razmišljati o razlogih za partnerjevo nasilno dejanje in se trudi, da naslednjič do takšnega dejanja ne bi prišlo. V tej fazi žrtev tudi **tehta, ali bo ostala v odnosu** ali bo prekinila razmerje oziroma poiskala pomoč.

ZATIŠJE PRED NEVIHTO: POMIRITEV NE POMENI RESNIČNE SPREMEMBE

Po izbruhu nasilja je **obdobje medenih tednov** za partnerja. Povzročitelj se za žrtev **trudi**, ji ponovno **izpoveduje ljubezen**, ponovno postaneta **srečen par**. Med seboj se še bolj povežeta, trudita se vzpostaviti normalno razmerje. Povzročiteljeve obljube, da se nasilje ne bo ponovilo, njegovo **obžalovanje in opravičilo** pri žrtvi vzbudijo upanje in vero v srečno prihodnost. Včasih žrtev celo misli, da je to začasno obdobje miru trajna sprememba v odnosu.

Med partnerjema se po določenem času spet začne kopičiti napetost in **krog nasilja se ponovno zavrti**. Sčasoma se čas med posameznimi obdobji napetosti in izbruhov nasilja ter medenih tednov z vsakim novim ciklom čedalje bolj krajša.

Korenine nasilja v družini

Razlaga pojma nasilja v družini se je v zgodovini spreminjala. Vsakokratne družbene in politične razmere so jo skozi stoletja počasi spreminjale in dodajale posamezne pravice žensk in otrok. Opredelitev nasilja v družini, kot jo poznamo danes, **ni nastala čez noč**.

Pomembni premiki v zgodovini

Na začetku 16. stoletja je bilo v anglo-ameriškem svetu možu dovoljeno pretepati ženo iz 'vzgojnih razlogov', vendar je to lahko počel s šibo, ki ni bila debelejša od njegovega palca. V 19. stoletju je vrhovno sodišče v Misipiju možu dovolilo, da uporabi 'zmerno kaznovanje žene v nujnih primerih'.

Šele v 70. letih prejšnjega stoletja so ženske v Ameriki začele govoriti o nasilju nad ženskami v okviru družine. Opozarjale so na to, da k nasilju v družini največ prispevajo ekonomske razlike, tradicionalna pričakovanja v zvezi s spolnimi vlogami in kazensko-pravni sistem, ki moškim ni pripisoval odgovornosti za nasilje nad ženskami. Hkrati so začeli tudi v Evropi nasilje v družini prepoznavati kot veliko družbeno težavo.

Kaj pa v Sloveniji?

Zanimivosti

Bleiweis je okrog leta 1900 napisal: »Nasvet ženskam, kadar mož razgraja: vzamejo naj vodo v usta ter jo drže, dokler je mož hud, da ne bodo mogle jezicati.«

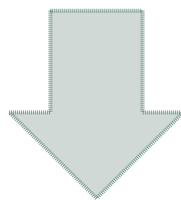
Uradna delegacija SFRJ je na svetovnem kongresu žensk leta 1985 v Nairobiju poročala, da v takratni Jugoslaviji ne obstaja niti en primer nasilja nad ženskami.

V času Jugoslavije in na začetku samostojne Slovenije se je nasilje med partnerjema obravnavalo enako kot nasilje med vsemi drugimi osebami.

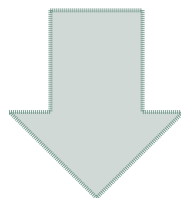
Drugačen pristop k obravnavi nasilja v družini smo v Sloveniji dobili šele po letu 2008. Takrat je bilo oblikovano samostojno kaznivo dejanje nasilja v družini v 191. členu Kazenskega zakonika. To kaznivo dejanje je bilo umeščeno v poglavje kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in otroke.

Vprašanja za razmislek:

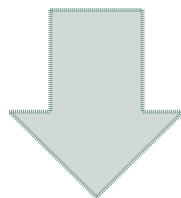
- ◆ Kakšen je bil pogled na nasilje v družini v moji primarni družini in kako to vpliva na moje sedanje odnose?
- ◆ Kateri družbeni in kulturni dejavniki so vplivali na spreminjanje pogleda na nasilje v družini in na položaj žensk v družbi?
- ◆ Kako so različna gibanja za človekove pravice, feministična gibanja in drugi dejavniki vplivali na spremembe ukrepanja v primerih nasilja v družini?
- ◆ Kako v današnjem času tehnološki napredek in digitalni razvoj vplivata na oblike nasilja v družini?
- ◆ Kako je pogled na nasilje v družini vplival na oblike pomoči za žrtve nasilja v družini skozi čas?

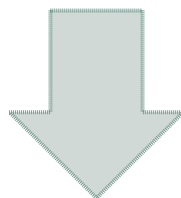
Stari vek: Nasilje v družini je bilo **družbeno sprejeto**. Zakonodaja in družbene norme **niso zagotavljale zaščite žrtev**.

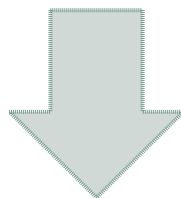
Srednji vek: Družinske zadeve so bile obravnavane v okviru **družine in cerkve**. Nasilje je bilo obravnavano kot **zasebna zadeva** in kaznovano le v ekstremnih primerih.

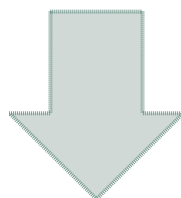
Razsvetljenstvo in prve reforme: z razvojem temeljnih človekovih pravic in razsvetljenjskih idej je prišlo do večje ozaveščenosti o **potrebi po varovanju žrtev nasilja**.

V 19. stoletju so se začele oblikovati prve organizacije za zaščito žensk in otrok pred nasiljem. Takratne zakonodaje so začele postopoma obravnavati to vprašanje, vendar so bili **premiki za zaščito žensk in otrok precej počasni**.

V 20. stoletju so nastale glasnejše težnje za **preprečevanje in obravnavo nasilja v družini**. Pri tem so imela ključno vlogo **ženska gibanja**, ki so ozaveščala družbo o tem. V številnih državah so sprejeli zakonodajo za zaščito žrtev in kaznovanje storilcev.

Sodobnost: obstajajo številni programi za preprečevanje nasilja v družini in številne organizacije, ki nudijo pomoč žrtvam. V večini držav je nasilje v družini zdaj opredeljeno kot **kaznivo dejanje**.

Zakoreninjeni vzroki nasilja v družini: razumevanje etiologije

Razlogi za nasilje v družini so pogosto kompleksni, odvisni od **družbenih, kulturnih, ekonomskih, osebnostnih in psiholoških dejavnikov**. Vzroke lahko iščemo v **tradicionalnih družbenih vzorcih** moške nadrejenosti, v zgodovinski **ekonomski odvisnosti** žensk od moških, v **stresnih okoliščinah** družine (nezaposlenost, alkoholizem, odvisnosti, duševne in psihične težave, revščina, vzgojna nemoč, nesoglasja, ločitev in podobno), predvsem pa jih je treba iskati v **osebnostnih lastnostih vsakega posameznega povzročitelja**.

Ne glede na položaj, v katerem je družina, za nasilje nikoli **ni opravičila**. V družbi je treba jasno obsojati izgovore za nasilje, ki krivdo za nasilje prevajajo na družinske razmere ali žrtev. Nasilje je **odločitev** vsakega posameznika. Družbene norme in včasih prevladujoče mnenje v javnosti in medijih, da je žrtev 'že sama iskala', 'sama izzivala' ali da 'je sama kriva', ustvarjajo ovire, zaradi katerih žrtve težje spregovorijo, nasilje skrivajo, oklevajo pri prijavi in pozneje poiščejo pomoč. Žrtve se namreč bojijo obsojanja v njihovem socialnem okolju, **izključenosti** in **stigme**.

Razumevanje vzrokov za nasilje v družini je nujno, da lahko nasilje pravočasno preprečimo, prepoznamo, prijavimo in ustrezno obravnavamo.

Miti o nasilju v družini

Mit: Nasilje se dogaja le med ljudmi nizkega socialno-ekonomskega položaja ali med ljudmi iz marginalnih skupin. Nasilje je normalno pri tujcih.

Nasilje se dogaja v družinah različnih narodnosti, družbenih slojev, stopenj izobrazbe, veroizpovedi, socialnih položajev, niti ni omejeno na določene kulturne ali etnične skupine. Ne glede na etnično pripadnost, družbeni položaj, ozadje žrtve ali povzročitelja je treba zagotoviti pomoč in podporo žrtvam ter ukrepati zoper povzročitelje.

Mit: Povzročitelji nasilja imajo duševne motnje, lahko jih prepoznamo po zunanjih lastnostih, povečini so uživalci alkohola ali drog.

Povzročitelji nasilja nimajo nobenih zunanjih lastnosti, na podlagi katerih bi jih lahko prepoznali. Žrtve nasilja povzročitelje pogosto opisujejo kot navzven ustrežljive in prijazne, ki jih okolica vedno hvali, a so v resnici le odlični manipulatorji. Žrtve večkrat poročajo, da so povzročitelji hitre jeze, vzkipljivi, razburijo jih že malenkosti, poudarjajo, da njihovo vedenje pogosto niha. V enem trenutku so do žrtve izredno pozorni, ljubeči partnerji, v naslednjem trenutku pa so že lahko izredno telesno nasilni, tudi brez povoda. Uživanje alkohola, drog in drugih psihoaktivnih snovi le še stopnjuje njihova nasilna dejanja, uživanje teh snovi nikoli ne sme biti izgovor za povzročanje nasilja.

Mit: Nasilje je vedno vidno.

Nasilje v družini vključuje tudi številne nevidne oblike, ki morda na zunaj ne puščajo vidnih posledic, vendar prav tako močno prizadenejo žrtve. Nasilje se dogaja v zaprtih prostih in zanj pogosto ni prič. Povzročitelj se lahko navzven kaže kot izredno prijazen, uglajen in šarmanten. Okolica zanj pogosto reče, da je lahko oseba, s katero živi, 'srečna, ker ga ima'.

Mit: Žrtve nasilja v družini so same krive za nasilje v družini.

Takšno razmišljanje krivdo za nasilje prelaga na žrtve. Nasilje je vedno odgovornost in izbira povzročitelja.

Mit: Žrtve nasilja v družini bi lahko odšle iz nasilnega odnosa, če bi to želele.

Odhod od nasilnega partnerja nikoli ni enostaven proces. Povzročitelj dolga leta žrtve nadzoruje in omejuje, žrtve pred odhodom pogosto nima finančnih sredstev, njena socialna mreža je omejena. Boji se nasilnih izbruhov povzročitelja in njegovega maščevanja po odhodu iz zveze. Po dolgih letih zlorab in nasilja ima žrtve uničeno samozavest in nizko samopodobo, povzročitelj ji mogoče celo grozi, da po odhodu ne bo več videla otrok ali da bo škodoval njenemu dobremu imenu v službi, med prijatelji in znanci, pri njenih družinskih članih.

Mit: Povzročitelji se ne morejo spremeniti.

Nekateri povzročitelji se z ustrezno strokovno podporo in (lastno) motivacijo lahko spremenijo. Za spremembo mora povzročitelj spoznati, da je njegovo vedenje napačno, in sprejeti odgovornost za svoja dejanja, poiskati pomoč ter biti pripravljen, da je pred njim še dolga in težka pot spremenjavanja njegovih dotedanjih vedenjskih vzorcev.

Mit: Nasilje v družini je zasebna zadeva in se v to ne sme vpletati država ali zunanji opazovalci.

Nasilje v družini je kaznivo dejanje s številnimi in hudimi posledicami za vse vpletene. Prav zato, ker je to kaznivo dejanje, ima država pristojnost in odgovornost, da zaščiti žrtve, zoper povzročitelje pa ustrezno ukrepa. Država mora varovati najšibkejše člane družbe, kamor nedvomno spadajo tudi žrtve nasilja v družini in otroci iz nasilnih družin, zato mora z zakonodajo žrtvam zagotoviti varnost in pomoč. Preprečevanje nasilja na državni ravni pripomore k zmanjšanju nasilja v družbi in k izboljšanju varnosti.

Mit: Če žrtve ne pride po pomoč, potem očitno nasilje ni tako hudo.

Iskanje pomoči za žrtve ni preprosto dejanje. Počuti se osramočeno, morda občuti krivdo za stanje v družini. Presojanje resnosti nasilja v družini na podlagi tega, ali je žrtve iskala pomoč in kdaj jo je iskala, ni primerno. Vsako nasilje je nesprejemljivo, žrtvam je vedno treba nuditi podporo in pomoč, ne glede na to, kdaj jo poiščejo.

Mit: V moji okolici se nasilje ne dogaja.

Nasilje v družini bi lahko prikazali s prisposodbo ledene gore. Večji del ledene gore, ki se skriva pod vodno gladino, so primeri nasilja v družini, ki nikoli niso prijavljeni uradnim institucijam. Manjši, nad gladino plavajoči del, pa so primeri, s katerimi so uradne institucije seznanjene. Težava je torej v tem, da veliko primerov nasilja v družini ostane skritih, zato zanje nikoli ne izvemo. Nasilje ni vedno očitno in navzven vidno, dogaja se za zaprtimi vrati družinskega doma, zato ga zunanji opazovalci težko zaznamo. Pomankanje zavedanja, znanja in ozaveščenosti o nasilju v družini lahko vodi v slabše in pozno prepoznavanje in obravnavo. Nasilje v družini se lahko dogaja v kateri koli družini, ne smemo domnevati, da v določeni skupnosti ne obstaja.

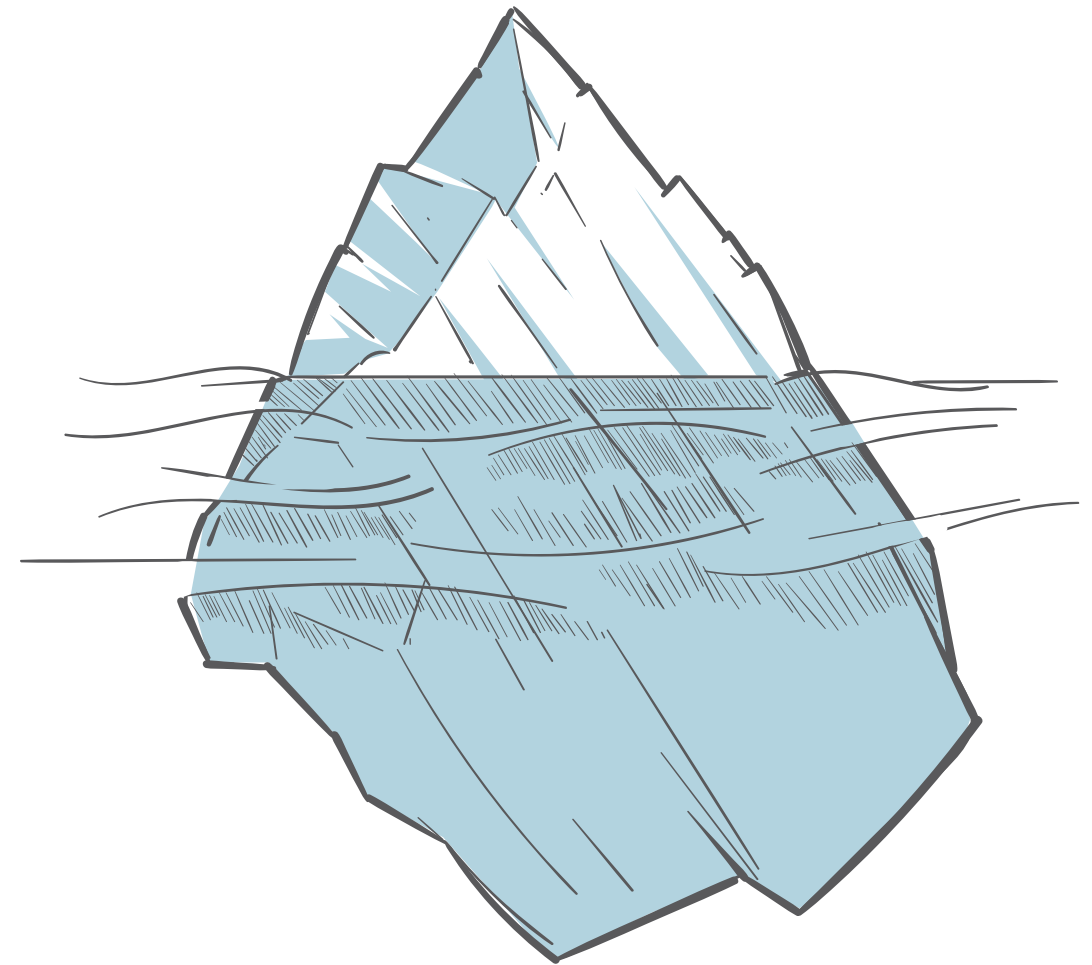

Mit: Ženske so žrtve zato, ker to same hočejo. Nasilje izzivajo s svojim vedenjem.

Za nasilje nikoli ni kriva žrtev. Mnenje, da je žrtev sama izzivala, lahko pri žrtvi otežuje iskanje pomoči, saj povzroča stigmatizacijo.

POMEMBNO JE RAZUMETI:

- ◆ Nasilje ni spor ali le nesoglasje med partnerjema.
- ◆ Za nasilje je vedno odgovoren povzročitelj nasilja.
- ◆ Za nasilje nikoli ni opravičila.
- ◆ Nasilje je družbena težava, ki jo lahko izkoreninimo le z ničelno toleranco do nasilja in z vzgojo generacij, ki jim bo nasilje tuje in bodo vsa nasilna dejanja obsojale.

Zakonodaja

Kazenski zakonik (KZ-1) je zakon, ki določa, katera ravnanja so v naši družbi kazniva, s čimer preprečuje, da bi ljudje storili stvari, ki bi škodovalle drugim ali družbi kot celoti.

Odpri

Nasilje v družini je kaznivo dejanje po 191. členu Kazenskega zakonika. Ta zakonik določa, da stori to kaznivo dejanje »kdor **v družinski skupnosti** z drugim **grdo ravna**, ga **pretepa** ali drugače **boleče ali ponižujoče ravna**, ga z **grožnjo** z neposrednim napadom na življenje ali telo **preganja** iz skupnega bivališča ali mu **omejuje svobodo** gibanja, ga **zalezuje**, ga **prisiljuje** k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih pravic spravlja v skupnosti **podrejen položaj**, se kaznuje z zaporom do petih let.«

Prav tako Kazenski zakonik določa, da je to kaznivo dejanje tudi, če je storjeno proti »osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je **razpadla**, je pa to dejanje s to skupnostjo povezano«.

Kaznivo dejanje nasilja v družini se **preganja po uradni dolžnosti**.

Zakon o kazenskem postopku (ZKP) določa potek postopka v primeru obravnave kaznivega dejanja ter zagotavlja poštenost in pravičnost v kazenskih postopkih.

Odpri

Ker se kaznivo dejanje nasilja v družini preganja po uradni dolžnosti, mora policija ukreniti vse potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeleženec ne skrije ali ne pobegne, da se ne skrijejo in se

zavarujejo sledi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz, ter da se zberejo vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka.

Policija nato na podlagi vseh zbranih obvestil in dokazov sestavi kazensko ovadbo ali poročilo ter ta dokument pošlje pristojnemu državnemu tožilstvu.

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) ureja naloge in pooblastila policije, ki izhajajo iz njenih temeljnih dolžnosti, kot so varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi.

Odpri

60. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije določa, da v primerih, ko je podan utemeljen sum, da je povzročitelj storil kaznivo dejanje ali prekršek z elementi nasilja in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozil življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bil v bližnjem razmerju, kot to določata kazenski zakonik in zakon, ki ureja preprečevanje nasilja v družini, smejo policisti povzročitelju **odrediti prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi**, ki je povzročitelj namerno ne sme prekršiti. Kot kraj se določi kraj, kjer žrtev stanuje, dela, se izobražuje, je v varstvu ali se vsakodnevno giblje, prepoved pa obsega tudi prepoved nadlegovanja prek komunikacijskih sredstev. Policija tudi **izvaja nadzor nad spoštovanjem ukrepa prepovedi približevanja** določenemu kraju ali osebi in kršitelja, ki ga policija zaloti na območju prepovedi približevanja, takoj odstrani s tega območja. Če kršitelj ponovno krši odrejeno prepoved, pa mu policisti lahko izrečejo globo ali ga pridržijo po določbah Zakona o nalogah in pooblastilih policije.

Policija izreče prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi za **48 ur**. To odredbo nato takoj pošlje v presojo preiskovalnemu sodniku, ki lahko ta ukrep nato potrdi, spremeni ali razveljavi. Če jo potrdi, lahko ukrep izreče za čas do **15 dni** z dnevom začetka veljavnosti ukrepa, kot ga je določila policija.

61. člen tega zakona predvideva, da lahko pred iztekom ukrepa prepovedi približevanja preiskovalnemu sodniku **žrtev predlaga** podaljšanje tega ukrepa do 60 dni, če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo kršitelj nadaljeval z ogrožanjem žrtve.

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1) ureja varstvo javnega reda in miru ter določa ravnanja, ki pomenijo kršitev tega, vse z namenom, da se uresničuje pravica ljudi do varnosti in dostojanstva.

Odpri

V 6. členu Zakona o varstvu javnega reda in miru je kot prekršek določeno izvajanje nasilnega in drznega vedenja. Četrty odstavek tega člena zajema kvalificirano obliko, ko gre za prepovedano ravnanje v družinski skupnosti. Izvršitvene oblike tega prekrška so izzivanje, spodbujanje k pretepu, vedenje na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv in podoben način ter zasledovanje drugega, s tem pa povzročitelj pri žrtvi povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) je namenjen zaščiti družinskih članov pred nasiljem ter določa ukrepe za preprečevanje in obravnavo nasilja v družini.

Odpri

Zakon o preprečevanju nasilja v družini opredeljuje oblike nasilja v družini. Zelo pomemben je 4. člen tega zakona, saj pravi, da otroci oziroma mladoletni družinski člani uživajo še posebno varstvo pred nasiljem ter da so **otroci žrtve nasilja, pa čeprav so samo prisotni pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živijo v okolju, kjer se nasilje izvaja**. Posebne skrbi pri obravnavi nasilja v družini in nujenju pomoči žrtvam pa so deležni tudi starejši in invalidi ter osebe, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobni skrbeti zase.

Zakon o preprečevanju nasilja k ukrepanju zavezuje organe in organizacije, ki morajo izvesti vse postopke in ukrepe, potrebne za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti. Organi in organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče

sklepati, da se izvaja nasilje, **morajo** o tem takoj obvestiti center za socialno delo, razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivnega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti.

Strokovni delavci v zdravstvu ter osebje v vzgojno-varstvenih, vzgojno-izobraževalnih in socialnih zavodih ter izvajalci vsebin za otroke v športnih in kulturnih društvih morajo o nasilju takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar **sumijo**, da je žrtev nasilja otrok ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni sposobna skrbeti zase.

Center za socialno delo mora po proučitvi okoliščin primera žrtvi nuditi oblike pomoči po zakonu, ki ureja socialno varstvo, in oceniti, ali je treba oblikovati **načrt pomoči žrtvi**. Ta načrt pomoči center za socialno delo oblikuje skupaj z žrtvijo v primerih, ko je za vzpostavitev varnega okolja žrtve potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči.

Policija v okviru ukrepov za zagotovitev varnosti žrtve po tem zakonu na prošnjo žrtve zagotovi žrtvi in njenemu spremljevalcu **varnost ob vstopu v stanovanjske in druge prostore**, v katerih žrtev prebiva oziroma jih ima v uporabi. Žrtev tako lahko vzame iz njih svoje stvari, ki so nujno potrebne za zagotavljanje njenih osnovnih življenjskih potreb in življenjskih potreb njenih otrok, ter stvari, ki jih potrebuje za opravljanje svojega dela.

Sodišče lahko povzročitelju nasilja po tem zakonu izreče prepoved vstopa v stanovanje in zadrževanja v bližini stanovanja, kjer žrtev živi, prepo-

ved zadrževanja na krajih, kjer se žrtev običajno giblje, pa tudi prepoved navezovanja stikov z žrtvijo na kakršen koli način, vključno s sredstvi za komuniciranje in prek tretjih oseb. Za zaščito žrtve lahko sodišče storilcu prepove tudi vzpostavljanje srečanj z žrtvijo, objavljanje osebnih podatkov žrtve in dokumentov iz sodnih spisov ter osebnih zapisov v zvezi z žrtvijo. Sodišče lahko naloži povzročitelju nasilja, ki živi ali je živel v skupnem gospodinjstvu z žrtvijo, da mora stanovanje v skupni uporabi prepustiti žrtvi v izključno uporabo v obsegu, kot ga je imel v uporabi sam.

V primeru ogroženosti otroka lahko za zagotovitev varstva otroka sodišče prepove prehod državne meje otroku, razen s posebej določeno osebo, organom ali organizacijo, predlaga odvzem osebnega dokumenta otroka v skladu z zakonom, prepove izdajo osebnega dokumenta otroku na podlagi vloge enega ali obeh staršev ali tretje osebe, prepove vročitev osebnega dokumenta otroka enemu ali obema staršema ali tretji osebi ter odloči o nujnem zdravniškem pregledu otroka ali zdravljenju otroka in drugih zdravstvenih posegih.

Postopki po tem zakonu se začnejo na predlog žrtve. Tudi center za socialno delo lahko predlaga začetek postopka, a le s soglasjem žrtve.

Družinski zakonik (DZ) ureja različne vidike družinskega življenja, kot so zakonski odnosi, razmerja med starši in otroki, ukrepi za varstvo koristi otroka, preživljanje, posvojitev, podelitev starševske skrbi sorodniku, rejništvo in skrbništvo za otroke in odrasle osebe, ki potrebujejo posebno varstvo.

Odpri

Družinski zakonik določa, da morata starša v sklopu starševske skrbi v skladu s svojimi zmožnostmi ustvariti razmere, v katerih bo zagotovljen celovit otrokov razvoj ter v vseh dejavnostih v zvezi z otrokom zagotavljati korist otroka. Starši morajo skrbeti za življenje in zdravje svojih otrok ter jim omogočiti zdravo rast, skladen osebnostni razvoj ter usposobitev za samostojno življenje in delo.

Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju določa, kako se izvaja prepoved približevanja, da bi zaščitili ljudi pred tveganji ali nevarnostmi.

Odpri

Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju določa **merila** za ugotavljanje okoliščin za izrek prepovedi približevanja. Policisti okoliščine ugotavljajo na podlagi **dotedanjega grdega ravnanja kršitelja** (ponavljanje ravnanj), okoliščin, ki jih lahko zaznajo **neposredno na kraju dogodka**, ko na primer povzročitelj žrtvi grozi z nasiljem ali ga izvaja kljub prisotnosti policistov ali če policisti opazijo vidne telesne poškodbe. Policisti **obvestila zbirajo** tudi od žrtve in drugih oseb, ki bi lahko dale pomembne informacije o dogajanju v družini (priče, sosedje, sorodniki, strokovni delavci v vzgojno-izobraževalnih zavodih, zdravniki, center za socialno delo).

Kršitelj, ki mu je izrečena prepoved približevanja, lahko iz bivališča vzame osebne dokumente, finančna in plačilna sredstva ter osebne stvari, ki jih potrebuje za bivanje, policisti pa ga pozovejo, naj jim izroči **ključne prebivališča in prostorov**, na katere se nanaša prepoved.

O izrečenem ukrepu prepovedi približevanja policija obvesti pristojni **center za socialno delo**. V primerih, ko je kot kraj, na katerega se nanaša prepoved približevanja, določen vzgojno-izobraževalni zavod ali če je oškodovanec, na katerega se nanaša prepoved približevanja, otrok, ki obiskuje vzgojno-izobraževalni zavod, policisti o tem izreku obvestijo tudi odgovorno osebo tega zavoda.

Pristojna policijska postaja izvaja nadzor nad spoštovanjem ukrepa prepovedi približevanja.

Podrobneje področje nasilja v družini urejajo tudi različni pravilniki:

Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini ureja način, kako policija sodeluje z drugimi institucijami in organizacijami v boju proti nasilju v družini za boljšo usklajenost, prepoznavanje, preprečevanje in obravnavo primerov nasilja v družini.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini se uporablja za usklajevanje in delovanje različnih organov in institucij pri obravnavi primerov nasilja v družini. Ta pravilnik ima pomembno vlogo pri zagotavljanju zaščite žrtev nasilja in preprečevanju nadaljnjih primerov nasilja.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode je dokument, ki se uporablja v šolskem okolju za vzpostavitev smernic, postopkov in ukrepov za obravnavo primerov nasilja v družini, ki vplivajo na učence, dijake, učitelje in druge zaposlene v šoli.

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti določa smernice in postopke, ki jih zdravstveni delavci uporabljajo, kadar pri svojem delu ugotovijo nasilje v družini. Ta pravilnik je ključnega pomena za zagotavljanje celovite in ustrezne podpore žrtvam nasilja v družini v zdravstvenem okolju.

Odpri

Odpri

Odpri

Odpri

Tihi krik: psihično nasilje v družini

Na zunaj pogosto neopazno psihično nasilje, ki se dogaja v družinskem krogu, ima lahko za žrtev enako uničujoče posledice kot telesno nasilje. Poteka tako, da povzročitelj v žrtvi neprestano povečuje občutek **manjvrednosti, jo zmerja, kritizira, prezira, ignorira, se iz nje norčuje, jo ponižuje**. Z uporabo manipulacije in osamitve povzročitelj skuša **omejiti socialno mrežo žrtve**, si jo **podrediti** ter ustvariti odnos, v katerem bo žrtev odvisna od njega in bo delovala v skladu z njegovimi željami in pričakovanji. Občutki, ki jih povzročitelj vzbuja v žrtvi, puščajo v žrtvi resne posledice, vključno z **nizko samopodobo, depresijo, anksioznostjo ter celo samomorilnimi mislimi**.

Povzročitelji, ki so do žrtev psihično nasilni, manipulirajo z žrtvino samopodobo. Žrtev krivijo za vse težave v njunem odnosu in ji dajejo občutek, da je ničvredna.

Psihično nasilje pogosto vključuje tudi **nadzorovanje** celotnega življenja žrtve, od njenih oblačil, prijateljev, denarja in celo prehrane. Na tak način povzročitelj žrtvi odvzame občutek avtonomije in nadzora nad svojim življenjem.

Primeri psihičnega nasilja, o katerih v prijavah poročajo slovenske žrtve:

- ◆ prepiranje,
- ◆ kričanje,
- ◆ ignoriranje,
- ◆ zmerjanje,
- ◆ žaljenje,
- ◆ poniževanje,
- ◆ izražanje nezadovoljstva s partnerko,
- ◆ očitane nesposobnosti, ničvrednosti, lenobe,
- ◆ zasmehovanje zaradi bolezni ali poklica,
- ◆ stalno kritiziranje vsakega opravila žrtve (pospravljanje, oblačenje, skrb za otroka),
- ◆ grožnje,
- ◆ zmerljivke,
- ◆ odrekanje pomoči pri skrbi za otroke,
- ◆ preganjanje iz bivališča,
- ◆ ljubosumni izpadi,
- ◆ prepovedovanje stikov s starši, sorodniki, prijatelji, otroki iz prejšnjih zvez,
- ◆ zahtevanje fotografij, kje je žrtev,
- ◆ določanje, kdaj si lahko umije lase, se tušira, koliko vode lahko porabi pri tuširanju, določanje oblačil,
- ◆ časovno omejevanje (na primer v kolikšnem času mora biti po službi doma, koliko časa je lahko na govorilnih urah za otroka in podobno),
- ◆ motenje delovnega procesa z nenehnimi klici, kontrolami, čakanjem pred podjetjem, pošiljanje daril.

Krvavi sledovi: fizično nasilje v družini

Fizično nasilje je nasilje, ki je najbolj prepoznavno, saj so včasih vidne njegove posledice. Pomembno ni samo to, da se le prepozna, temveč tudi, da se žrtvi zagotovijo zaščita, zdravstvena oskrba in opora. Posledice niso samo telesne (modrice, zlomi, praske, rane, opekline, zadušitve), temveč tudi čustvene, saj se žrtev počuti prestrašeno, nemočno in ranljivo.

V veliko primerih nasilja v družini se nasilje najprej začne s psihičnim in nadaljuje s fizičnim nasiljem.

Primeri fizičnega nasilja, o katerih v prijavah poročajo slovenske žrtve:

- ◆ pljuvanje,
- ◆ metanje predmetov v žrtev,
- ◆ uničevanje inventarja,
- ◆ napadi z raznimi predmeti (sekire, noži, stoli, pasovi in podobno),
- ◆ pretepanje, klofutanje,
- ◆ suvanje, odrivanje, grizenje,
- ◆ davljenje, grabljenje za vrat,
- ◆ brcanje,
- ◆ potiskanje iz stanovanja,
- ◆ vlečenje za lase,
- ◆ porivanje po stopnicah,
- ◆ udarjanje z glavo ob tla,
- ◆ hujši pretepi, tudi z različnimi predmeti,
- ◆ politje z vnetljivo tekočino in zažiganje.

PRIMERI FIZIČNEGA NASILJA iz slovenskih kazenskih ovadb zaradi kaznivega dejanja nasilja v družini (anonimizirano):

- ... povzročitelj je žrtev odrinil v vrata, da je **izgubila zavest**,
- ... udaril jo je tako močno, da se ji je **sluh povrnil šele čez nekaj mesecev**,
- ... tako jo je pretepel, da še nekaj mesecev **ni mogla normalno dihati, se izkašljati**,
- ... brcnil jo je v hrbet, da je **izgubila zavest**,
- ... s stolom jo je udaril po glavi, da se je **stol zlomil**,
- ... s plastičnima zategama jo je **privezal za avtomobil** in jo vlekel nekaj minut,
- ... med **pretepanjem** je želel, da umakne roke z obraza,
- ... toliko časa jo je davil, da je **izgubila zavest**,
- ... **povozil jo je** z avtomobilom,
- ... obraz ji je želel **potisniti na vročo kuhalno ploščo**,
- ... **dušil jo je** z brisačo, vrvico od puloverja, v usta ji je tlačil razne stvari,
- ... polil jo je z **vnetljivo tekočino** in imel v rokah vžigalico.

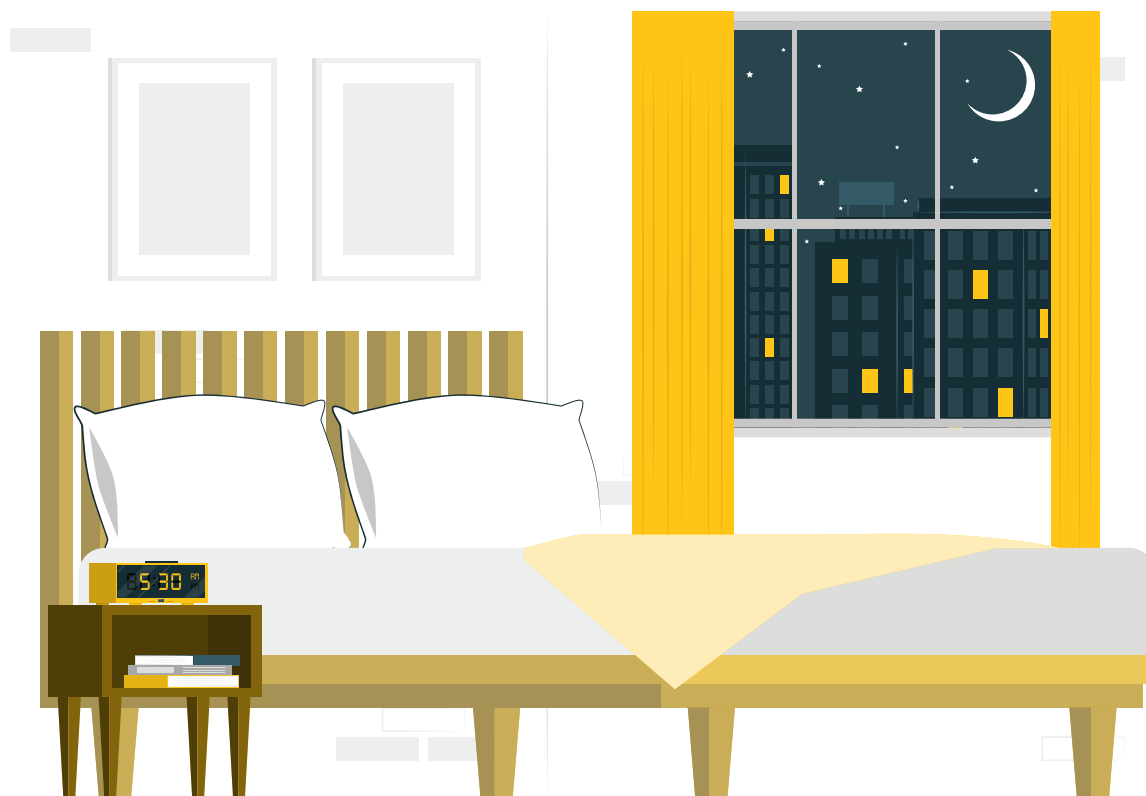

Temne skrivnosti spalnic: spolno nasilje v družini

Spolno nasilje, ki se dogaja v družinskem okolju, je pogosto spregledano in ostaja zamolčano. Gre namreč za različne načine **prisile, groženj ali manipulacije**, s katerimi **povzročitelj žrtev prisili v spolno dejanje brez njenega soglasja**.

Zmotno je mišljenje, da mož ne more spolno zlorabiti svoje žene. Če oseba ne privoli v spolni odnos, je to kljub njenemu zakonskemu ali partnerskemu razmerju posilstvo.

Spolno nasilje se lahko kaže v več oblikah, najpogostejše povzročitelji od žrtev zahtevajo spolne odnose, ki jih žrtev ne želi zaradi različnih razlogov.

Pogosto nato povzročitelj v primerih, ko žrtev zavrne spolni odnos, žrtvi očita, da mu je nezvesta, ali do nje postane nasilen.

Spolno nasilje vključuje tudi siljenje žrtve v spolne odnose, s katerimi se žrtev ne strinja ali jih doživlja kot boleče. Zaradi take spolnosti imajo žrtve pogosto poškodbe spolovil.

Povzročitelj pogosto zahteva spolne storitve v zameno za različne dobrine, na primer prevoz, uporabo avtomobila, denar.

Primeri spolnega nasilja, kot ga pri prijavi navajajo slovenske žrtve:

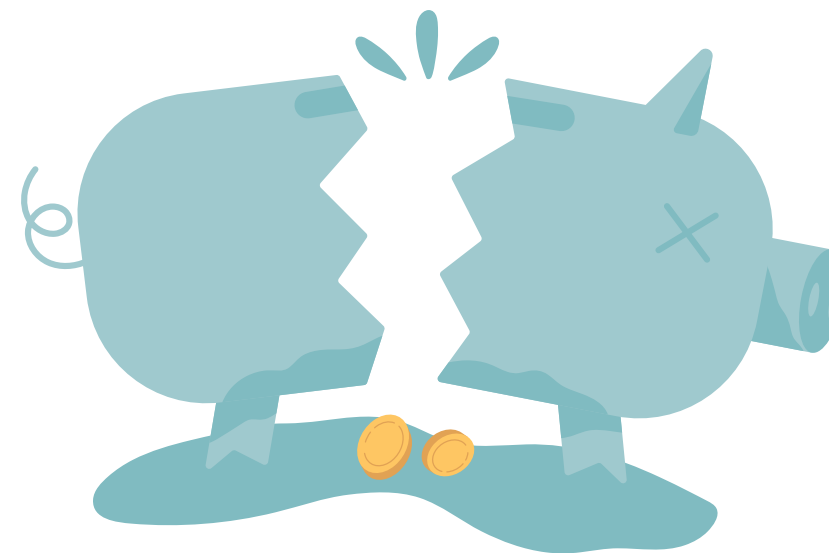
- ◆ povzročitelj od žrtve zahteva spolne odnose večkrat dnevno proti žrtvini volji,
- ◆ siljenje v spolne odnose kljub bolečinam,
- ◆ očitane nezvestobe in telesno nasilje, če je žrtev spolni odnos odklonila,
- ◆ siljenje v razne spolne položaje proti žrtvini volji,
- ◆ označevanje na koledarju, ki so ga vsi lahko videli, kdaj sta imela spolni odnos,
- ◆ ovohavanje spolovila,
- ◆ prepoved kontracepcije ali siljenje v uporabo kontracepcije,
- ◆ siljenje v spolne odnose z živalmi,
- ◆ snemanje spolnih odnosov in izsiljevanje z intimnimi posnetki.

Zloraba moči: ekonomsko nasilje in nadzor

V kontekstu ekonomskega nasilja in finančnega nadzora se zloraba moči kaže na način, da povzročitelj žrtvi **omejuje dostop do lastnih finančnih sredstev** ter ji **onemogoča nadzor in upravljanje lastnega denarja in premoženja**. Povzročitelj spremlja vsako porabo in transakcijo žrtve ter ji narekuje, kako lahko porabi denar. Včasih povzročitelj žrtvi niti ne dovoli, da bi si poiskala službo in bila tako finančno samostojna. Povzročitelj tako žrtev prisiljuje v finančno odvisnost. Znani so tudi primeri, ko povzročitelj žrtev prisili, da si poišče še dodatne vire dohodka, saj sam nima finančnih sredstev in tako finančno izčrpava žrtev. Čeprav se ekonomsko nasilje ne izraža telesno in ni vidno, kljub temu močno vpliva na življenje in svobodo žrtve. Žrtev postane **finančno odvisna**, s tem pa tudi **socialno osamljena** in **omejena** pri izpolnjevanju osnovnih življenjskih potreb.

Še posebej so žrtev te vrste nasilja nezaposlene osebe ali tiste, ki imajo le začasno dovoljenje za prebivanje v državi, povzročitelji pa imajo finančna sredstva in položaj žrtve nato izkoriščajo za izvajanje nasilja nad njimi.

Primeri ekonomskega nasilja, o katerih v prijavah poročajo slovenske žrtve:

- ◆ če je želela dobiti svoj denar, mu je morala biti pokorna in »pridna«,
- ◆ od žrtve je povzročitelj zahteval, da nanj prepiše njeno premoženje,
- ◆ onemogočanje dostopa do sefa, kjer je žrtev imela svoj denar,
- ◆ zase je porabil denar, ki sta ga dobila za otroka,
- ◆ žrtev ni smela razpolagati niti s svojo bančno kartico,
- ◆ povzročitelj je za alkohol in igre na srečo zapravil vse njene prihranke, pokojnino in socialne prejemke,
- ◆ povzročitelj je žrtvi dajal le simbolično »žepnino« za vsakdanje preživetje,
- ◆ vse stroške življenja je morala plačati žrtev (položnice, stroški vzdrževanja hiše, vozil),
- ◆ žrtev si je morala izposojati denar pri starših in drugih sorodnikih,
- ◆ žrtev je morala plačati vse njegove kazni.

Skrito opazovanje: zalezovanje

Pomembno je, da žrtev prepozna zalezovanje kot obliko nasilja ter poišče pomoč in zaščito. Zalezovanje je namreč **subtilna oblika** nasilja, ki se lahko izvaja tako iz neposredne bližine kot tudi na daljavo s **prisluškovalnimi, sledilnimi in snemalnimi napravami**. Pri zalezovanju gre za vztrajno, dlje časa trajajoče opazovanje, nadlegovanje ali zasledovanje žrtve. Povzročitelj tako hodi tja, kjer se giblje žrtev, ali pa jo nadzoruje prek komunikacijskih naprav.

Pogosto je zalezovanje posledica **pretiranega povzročiteljevega ljubosumnja**.

Primeri zalezovanja, kot jih navajajo žrtve v slovenskih kazenskih ovadbah:

- ♦ večkrat dnevno povzročitelj kliče žrtev in preverja, kje in s kom je,
- ♦ žrtev ima več sledilnih in prisluškovalnih naprav v torbici, avtomobilu, telefonu, oblačilih,
- ♦ dostopanje do telefonskega imenika žrtve, njenih sporočil, dnevnika klicev, lokacije telefona,
- ♦ zasledovanje na poti v službo in domov,
- ♦ klicanje žrtve (tudi z neznanih števil) na službeni telefon, da je povzročitelj preverjal, ali je žrtev res v službi,
- ♦ vzpostavljanje videoklicev z žrtvijo, da je videl, kje žrtev je,
- ♦ spremljanje na službene družabne dogodke,
- ♦ zalezovanje med nakupi, roditeljskimi sestanki.

Obrambni mehanizmi žrtev

Žrtve, ki se znajdejo v grozljivem krogu nasilja, razvijejo različne **načine**, na katere se skušajo ubraniti pred nasiljem in narediti življenje čim znosnejše. Te načine lahko **imenujemo obrambni mehanizmi**, ki žrtve ščitijo pred trpljenjem. Razvijejo se takrat, ko je žrtev popolnoma **nemočna in ne more zbežati pred nasiljem, lahko pa zbeži s spremenjenim stanjem zavesti**.

Obrambne mehanizme žrtev bi lahko delili v dve večji skupini: **psihološke in vedenjske**.

Predvsem v začetnih fazah nasilnega odnosa sta pri žrtvah prisotna **zanikanje in zmanjševanje pomena** nasilja, ko žrtve zanikajo, da je to, kar se jim dogaja, nasilje. Žrtve pogosto skušajo **racionalizirati** nasilna dejanja povzročitelja, vzrok za nasilje iščejo v sebi, v svojem (ne)vedenju, oblikujejo mnenje, da so za nasilje krive same. Poleg navedenih psiholoških obrambnih mehanizmov je pri žrtvah pogosto tudi **potlačenje**, ko žrtev nasilne dogodke potisne v svoje nezavedno. To je še posebej značilno za primere, ko je nasilje trajalo več let, zato se žrtev pogosto vseh dogodkov, še zlasti najhujših, včasih niti ne spomni ali jih ne zna opisati. Dolgoletno nasilje pri

žrtvi lahko povzroči, da se od položaja **disociira**. Do disociacije pride v ekstremnem stresu, ker telo ni moglo zbežati, zavaruje pa se razum, tako da pobegne in se izklopi. Žrtev otrpne oziroma zamrzne, ničesar ne reče, niti se ne brani več, sčasoma postane popolnoma čustveno otopela in nesposobna čustveno doživljati stvari. Žrtev tako lahko opisuje najhujše primere nasilja, ki se je zgodilo nad njo, popolnoma brez čustev. Predvsem v primerih, ko nasilje ni vidno (če ni telesnih poškodb), se žrtev lažje **pretvarja** oziroma obnaša, kot da v njihovi družini ni nobene težave. Včasih žrtev začne posegati po drogah, tabletah in alkoholu, pogosti so poskusi samomora.

Obrambni mehanizmi in varovalno vedenje so naravni in običajni odzivi žrtev na nasilje v družini. Težava nastane, ko ti mehanizmi pri žrtvi postanejo prevladujoči način obvladovanja nasilja in tako ne pride do rešitve takšnega položaja.

Vedenjskim obrambnim mehanizmom bi lahko rekli tudi **varovalno vedenje**. S tem so mišljena vsa dejanja, ki jih žrtev stori, da bi **sebe in otroke obvarovala pred nasilnimi izbruhi povzročitelja**. V primerih telesnega nasilja žrtve najpogosteje zbežijo iz stanovanja ali se pred povzročiteljem skrijejo, se umaknejo k prijateljem, staršem, znancem. Nekatere žrtve že ob najmanjši slutnji, da bo povzročitelj spet nasilen, otroke umaknejo na varno, ali pa čas, ko bi morale biti same s povzročiteljem v stanovanju, preživijo zunaj, na prostem, da mu niso izpostavljene. Najpogosteje se žrtve s svojim obnašanjem **prilagajajo povzročiteljevemu razpoloženju** in storijo vse, da bi preprečile nasilni izbruh, saj vedo, da bo nasilje po izbruhu težje ustaviti. Tako žrtev pogosto fotografira svoje urnike dela, da povzročitelj ve, kdaj žrtev dela, na željo povzročitelja prekine vse stike s prijatelji, ker po njegovem mnenju slabo vplivajo nanjo, njegovi prijatelji so edini pravi prijatelji, povzročitelju dovoli, da ji pregleduje telefon, računalnik, vsebino torbice in celo spodnje perilo. Žrtev povzročitelju ustreže tudi glede spolnosti, pa čeprav ji ne ustreza in v spolnost ni privolila. V primerih, ko je povzročitelj telesno nasilen do žrtve, ta pri sebi nosi različne predmete za samoobrambo ali kakšen mehak predmet, s katerim lahko ublaži udarec.

Pretrganje vezi: odhod od nasilnega partnerja kot največje dejanje poguma

Odhod od nasilnega partnerja je za žrtev **težak proces**, prepleten z močnimi **čustvi**, različnimi **mislimi** in odločnimi **ravnanji**. Žrtev pri odhodu potrebuje **pomoč in podporo**, saj žrtev pri tem lahko doživlja strah, sram zaradi razmer, zmedenost, dvom vase in o pravilnosti svoje odločitve. Odločitev za odhod **ni takojšnja**.

Strah pred morebitnim nasiljem po odhodu od nasilnega partnerja in pred njegovim **maščevanjem** lahko žrtev ohranja v odnosu. Hkrati tudi žrtvino **upanje** za spremembo partnerjevega vedenja lahko otežuje njeno odločitev za odhod. Žrtve nasilja v družini imajo pogosto **okrnjeno socialno podporo**, zato **ne vidijo možnosti pomoči**, saj imajo občutek, da ni nikogar, ki bi jim lahko prisluhnil in jim pomagal.

Žrtev si mora pred odhodom najprej **priznati, da je žrtev, spoznati, da si zasluži boljše življenje** brez nasilja, hkrati pa mora razumeti, da **ni kriva za položaj**, v katerem se je znašla. Žrtev se namreč za odhod od nasilnega partnerja odloči takrat, ko vidi, da so razmere zanjo postale nevzdržne in ogrožajoče, ko spozna, da partner kljub številnim obljubam o spremembi vedenja tega ne bo spremenil, ali ko opazi, da se posledice nasilja kažejo tudi pri otrocih, ki so priča nasilju med staršema.

Pri odločitvi žrtve za odhod imajo lahko veliko vlogo prijatelji, sorodniki, družinski člani, bodisi pri omogočanju odhoda (nudenje prevoza, namestitve, najnujnejših pripomočkov ob odhodu, skrb za otroke) bodisi pri pripravi žrtve na odhod (nasveti, spremstvo na policijsko postajo, center za socialno delo in podobno).

Včasih se po tem, ko se žrtev odloči za odhod ali ko žrtev povzročitelja seznanila z namero, da ga bo zapustila, **nasilje partnerja še poveča**. Nekatere raziskave kažejo, da je obdobje po odhodu od partnerja za žrtev najbolj nevarno. Takrat žrtev še dodatno potrebuje varnost in zaščito.

Žrtev lahko po odhodu od nasilnega partnerja občuti **osamljenost**, saj je z odhodom od povzročitelja izgubila vso prej obstoječo socialno mrežo in nima nikogar, ki bi bil na njeni strani, občutek ima, da ji nihče ne bo verjel. Sramuje se svojega položaja, občutek ima, da jo bodo družina in prijatelji obsojali.

Nekatere žrtve se po odhodu **ponovno vrnejo k partnerju**, čeprav je bil do njih nasilen. Včasih to storijo, ker jim povzročitelj grozi in se bojijo njegovega maščevanja, ker niso finančno samostojne ali ker povzročitelj obljublja, da se bo spremenil in poiskal pomoč.

Po vrnitvi k nasilnemu partnerju se **pogosto ponovno prične krog nasilja**. Nekatere žrtve od partnerja večkrat odhajajo in se vračajo, preden se dokončno odločijo za trajni odhod.

Vsekakor je za žrtev priporočljivo, da si v času po odhodu od povzročitelja poišče **strokovno psihološko pomoč ali svetovanje**, saj gre pri odhodu od nasilnega partnerja dejansko za izgubo odnosa, kar lahko pri žrtvi povzroči občutke krivde in žalosti, pa čeprav je bilo v odnosu morda več nasilja kot ljubezni.

Nekatere žrtve v času po odhodu od partnerja in po vzpostavitvi novega življenja brez nasilja občutijo olajšanje, če je njihov proces okrevanja uspešen, pa tudi upanje v boljšo prihodnost.

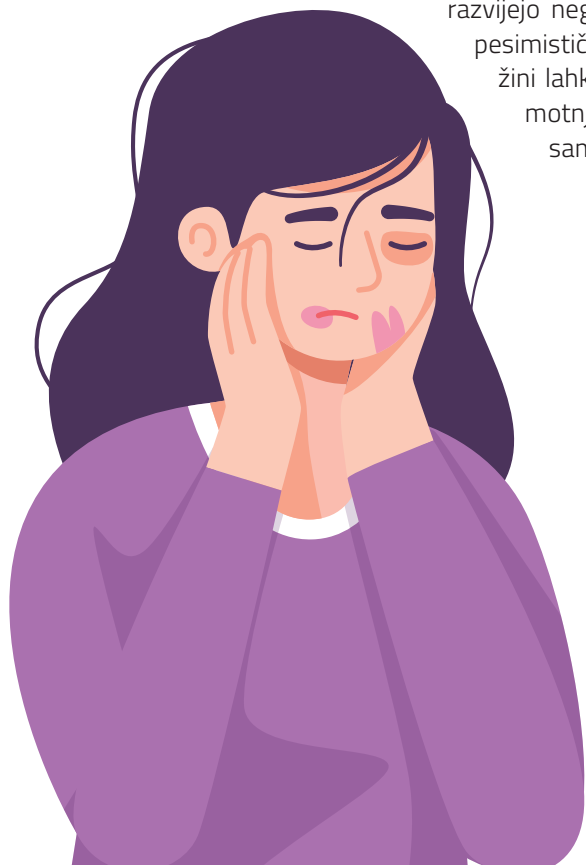

Za vedno vklesano: posledice nasilja v družini

Nasilje v družini je travmatična in zelo težka izkušnja za žrtve. Nasilne razmere in nasilni izbruhi povzročitelja pri žrtvah puščajo tako **kratkotrajne** kot tudi **dolgotrajne** oziroma vseživljenjske posledice. Te so odvisne od **intenzivnosti nasilnih dejanj, trajanja nasilja, osebnostnih značilnosti žrtev in povzročitelja ter različnih drugih dejavnikov**.

Najopaznejše so nedvomno **fizične posledice** nasilja, ki se pri žrtvah kažejo kot modrice, zvini, zlomi, izpahi, majavi ali izbiti zobje, ureznine, opekline, presekanine, izpuljeni lasje. Zaradi poškodb, ki so posledica fizičnega nasilja, se pri žrtvah povečajo možnosti za poškodbe glave, notranje krvavitve, kronične bolečine.

Ne samo fizično nasilje, posledice imajo tudi druge oblike nasilja. **Psihološke posledice** nasilja so lahko zelo hude in dolgotrajne, trajajo lahko še dolgo po tem, ko je nasilnega odnosa že zdavnaj konec. Žrtve nasilnih odnosov razvijejo pretirano previdnost, opreznost, nezaupanje, občutek nemoči, zmanjšan je njihov občutek varnosti. Pogosti so zmeda, stiska, občutki groze, strah. Tudi po koncu odnosa še vedno nenehno prilagajajo svoje vedenje in imajo občutek izgube nadzora nad svojim življenjem. Žrtve pogosto razvijejo negativno samopodobo in nizko samozavest ter prevzamejo pesimistični pogled na svet. Dolgotrajna izpostavljenost nasilju v družini lahko žrtve vodi v depresijo ali anksioznost, nekatere razvijejo motnje hranjenja ali motnje spanja. Pogosti so zloraba substanc, samomorilne misli in samopoškodovanje.

Posledice so opazne tudi na žrtvinem **socialnem področju**, saj ima izpostavljenost nasilju v družini velik vpliv na odnose, ki jih žrtev vzpostavlja izven družine. Dolgotrajna osamitev od družine, prijateljev in znancev ter stigma zaradi družinskih razmer pri žrtvah povzročita izgubo stikov s podpornimi mrežami. Žrtev mora tako po odhodu iz nasilnega odnosa ponovno vzpostaviti socialno mrežo in odnose, pa tudi ekonomsko neodvisnost in samozadostnost. Prav pomanjkanje socialne mreže in informacij o možnostih pomoči pri žrtvah otežuje odhod od nasilnega partnerja in iskanje pomoči. Pogoste so težave pri zaupanju, komunikaciji in intimnosti, prav tako so žrtve nasilja dovzetnejše za to, da bodo po koncu odnosa ponovno vstopile v nasilne odnose.

Če poznamo vse zgoraj navedene hude posledice nasilja v družini, notranji svet žrtve lažje razumemo ter svojo komunikacijo in vedenje tako prilagajamo, da s svojim nestrokovnim pristopom pri žrtvi ne poglobimo že tako globokih ran, ki jih je pustilo nasilje, ampak skušamo z vzpostavljanjem zaupanja in varnosti preprečiti sekundarno viktimizacijo.

Ko skrito postane vidno: intervencija policije kot začasna rešitev nasilnih razmer

Policisti imajo eno najpomembnejših vlog pri preprečevanju, prepoznavanju in obravnavi nasilja ter zaščiti žrtev. Pogosto so policisti prvi seznanjeni z nasiljem v družini, ko žrtev ne zmore več sama prenašati bremena nasilnih razmer. Največkrat žrtev sama pokliče policijo na pomoč, to je običajno takrat, ko je ogroženo njeno življenje ali življenje njenih otrok.

Policijo lahko z nasiljem v družini seznani **neposredno žrtev**, bodisi s **klicem** na interventno številko policije bodisi **z obiskom policijske postaje**, kjer žrtev poda prijavo, včasih pa policijo o nasilju v družini obvestijo **tretje osebe**, ki so postale pozorne na razmere v družini.

Odločitev za klic na policijo in iskanje pomoči za žrtev nikoli ni preprosta, saj v času pred tem žrtev upa, da se bo nasilje končalo samo od sebe, da se bo povzročitelj spremenil in da bodo ponovno zaživel kot srečna družina. Včasih žrtev krivdo za nasilje prevzame nase. Boji se groženj povzročitelja, da ji bo odvzel otroke, da jo bo vrgel iz stanovanja, da bo ostala brez finančnih sredstev, da ji bo povzročil sramoto v službi, šoli, primarni družini ali jo celo ubil. Povzročitelj včasih žrtvi lažno navaja, da policiste osebno pozna in se mu ne bo nič zgodilo, četudi ga prijavi.

Žrtve se policistom pogosto **bojijo povedati**, kaj se v resnici doma dogaja, svojega položaja se **sramujejo** ali se vseh nasilnih dogodkov niti **ne spomnijo** zaradi stresa.

Za policiste, ki posredujejo na kraju samem, je nujno, da **področje nasilja v družini dobro poznajo**, saj lahko le tako na primeren način pristopijo k žrtvi in z njo vzpostavijo empatičen, zaupen, podporen odnos, usmerjen v zagotavljanje žrtvine varnosti in okrevanja. Tako lahko zberejo vsa potrebna obvestila in informacije ter ugotovijo dejansko stanje, kar je podlaga za ustrezno **ukrepanje**. Žrtvi je treba nuditi informacije, kje lahko poišče pomoč, kakšne so možnosti varne namestitve in pomoči pri nevladnih organizacijah, kakšne so možnosti ukrepanja policije, pri čemer je treba upoštevati žrtvine želje in pričakovanja, vendar ravnati v skladu s pristojnostmi.

Policisti ob prihodu na kraj opravijo **ločene razgovore** s povzročiteljem in žrtvijo, da ugotovijo dejansko stanje in pridobijo čim jasnejši vpogled v dogajanje, vključno z dogajanjem v preteklosti. V razgovoru z žrtvijo mora policist **aktivno prisluhniti** žrtvi in ji dati občutek, da jo razume.

Če policisti ob prihodu na kraj zaznajo, da je žrtev poškodovana, je žrtvi najprej treba zagotoviti nujno **medicinsko pomoč**.

Kadar gre za kaznivo dejanje nasilja v družini, je smotrno žrtev povabiti na policijsko postajo in tam, **v varnem in mirnem okolju, od nje sprejeti prijavo**. Pogovori z žrtvijo, ki je dolga leta trpela v nasilnem odnosu, so lahko **dolgotrajni**, žrtev se mogoče vseh dogodkov niti ne spomni ali pa jih je bilo toliko, da jih težko navede. Žrtev je mogoče o nasilju v družini prvič spregovorila po več desetletjih, saj je bila njena zgodba dolgo časa skrivnost, za katero nihče v njenem socialnem okolju ne ve ali pa celo nihče ne verjame njeni zgodbi. Policist si mora za pogovor z žrtvijo **vzeti čas**, jo spodbujati k pripovedovanju z različnimi podvprašanji, pri tem pa mora paziti, da ostane **spoštljiv in strokoven**. Takšni razgovori so včasih težki ne samo za žrtev, temveč tudi za policista. Policist mora še **naprej zbirati obvestila** tudi od drugih oseb, ki bi o dogajanju v družini lahko imele pomembne informacije (šola, delodajalec, sosedje, sorodniki, zdravstvo, center za socialno delo), pri tem pa je treba zagotoviti, da žrtve dodatno ne stigmatiziramo. V pogovoru se izogibamo sodbam in vprašanjem, kot je »Zakaj niste že prej poiskali pomoči?«.

O dogajanju v družini je nato treba **obvestiti center za socialno delo**, ki žrtvi in povzročitelju pomaga v skladu s svojimi pristojnostmi. Če policisti povzročitelju izrečejo prepoved približevanja, morajo o tem obvestiti center za socialno delo, če pa ima povzročitelj izrečeno prepoved približevanja tudi otrokom, je treba z izrečenim ukrepom seznaniti tudi vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga otrok obiskuje.

Vsak ukrep policije mora biti **skrbno in dobro premišljen z namenom ustaviti nasilje, zaščititi žrtev in ustrezno ukrepati zoper storilca**.

Treba se je zavedati, da je intervencija policije le začasna rešitev nasilnih razmer v družini, zato morajo k rešitvi problema v družini pristopiti tudi druge institucije s svojimi nadaljnjimi ukrepi. Policija je v veliko primerih prva organizacija, ki je seznanjena z nasiljem in v družino pripelje tudi druge institucije, ki žrtvi in povzročitelju nudijo pomoč pri rešitvi nastalega položaja.

Ujeti v labirintu: otroci kot žrtve nasilja v družini

Nasilje v družini ni samo zadeva povzročitelja in žrtve, temveč tudi otrok, ki so mu priča. Zakon o preprečevanju nasilja v družini določa, da so **otroci žrtve nasilja v družini, tudi če so samo prisotni v okolju, v katerem se dogaja nasilje, in tudi, če niso nikoli izkusili nobenega (telesnega) nasilnega dejanja**.

Dom ni vedno varno zavetje za vse otroke. Za nekatere je lahko veliko čustveno breme, ki ga sami, brez podpore okolice in odraslih, ne zmorejo prenesti, kar vpliva na njihov razvoj. Opazovanje nasilja med starši vpliva na številne vidike otrokovega življenja. Čeprav starša nasilje skrivata pred otrokom, otrok čuti ali celo vidi in sliši nasilne dogodke.

Dom, v katerem se dogaja nasilje, je za otroke vir zmedenosti. Otroci imajo radi oba starša, tudi tistega, ki je povzročitelj nasilja, pa čeprav vedo, da njegovo vedenje ni sprejemljivo, hkrati pa jih je strah za žrtev nasilja.

Posledice prisostvovanja nasilju lahko pri otrocih delimo v naslednje skupine:

Vedenjske in čustvene težave

- ◆ Pogosto razvijejo negativne vedenjske in čustvene odzive
- ◆ Pretirana vznemirjenost
- ◆ Strah
- ◆ Povečana agresivnost
- ◆ Nespečnost
- ◆ Razdražljivost
- ◆ Zmedenost
- ◆ Odklonskost
- ◆ Izbruhi trme
- ◆ Separacijska anksioznost
- ◆ Regresija
- ◆ Težave s pozornostjo
- ◆ Težave pri vzpostavljanju stikov z vrstniki
- ◆ Sram zaradi družinskih razmer

Telesne težave

- ◆ Težave s hranjenjem in spanjem
- ◆ Bolečine v trebuhu
- ◆ Močenje postelje
- ◆ Izguba teže/prekomerna telesna teža
- ◆ Glavoboli

Dolgoročne posledice

- ◆ Povečana možnost, da bodo tudi sami žrtve nasilja
- ◆ Učne težave
- ◆ Povečana možnost za zlorabo drog
- ◆ Zgodnja spolna aktivnost
- ◆ Stresne bolezni (kardiovaskularne bolezni, hipertenzija, sladkorna bolezen)
- ◆ Težave v duševnem zdravju (depresija, anksiozne motnje, zloraba substanc)
- ◆ Medgeneracijski prenos nasilja

Kako se pogovarjamo z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini?

Ko otrok pove, da je v domačem okolju žrtev nasilja v družini, je za odraslo osebo, ki je s tem seznanjena, to zelo težko, še zlasti, kadar odrasli prej ni vedel, da se v določeni družini dogaja nasilje. Včasih odrasli niti **ne vemo, kako bi se odzvali** ob takšni otrokovi izpovedi, in popolnoma razumljivo je, da se v nas nabirajo različni občutki, od **strahu**, kaj bo zdaj in kako bomo otroku pomagali, do **jeze** na povzročitelja nasilja ali celo do občutkov **krivde**, ker nasilja nad otrokom nismo pravočasno zaznali in ukrepali.

Pomembno je, da otrokovo izpoved **pozorno poslušamo** in je **ne prekinjamo**. Da si je otrok med vsemi odraslimi osebami izbral določenega posameznika, ki mu izpove svojo zgodbo, je znak, da otrok tej odrasli osebi zaupa in se ob njej počuti varno. **Morda drugim odraslim osebam ne more zaupati.**

Otroku je v razgovoru treba nuditi **podporo, razumevanje in mu zagotoviti varnost**. Zgodba, ki jo otrok pove, v nas lahko vzbudi občutke nelagodja, gnusa, besa. Otroku ne pokažimo, da nam je neprijetno, da smo šokirani, da nam gre na jok.

Glavno sporočilo, ki ga mora otrok v pogovoru z nami dobiti, je, da **za nasilje ni kriv sam**, temveč oseba, ki nasilje povzroča. Zavedati pa se je treba, da ima otrok rad oba starša, tudi tistega, ki povzroča nasilje, zato se

moramo v pogovoru izogibati obsojanju osebe, temveč raje **obsojamo in kritizirajmo dejanja**.

Otroku v pogovoru nikoli **ničesar ne obljubljam**, še zlasti ne tistega, za kar vemo, da ni odvisno od nas in da obljub otroku morda ne bomo mogli izpolniti, saj bi sicer otrok ponovno izkusil, da odraslim ne gre zaupati. Otroku raje zagotovimo, da smo mu na voljo, kadar koli bo potreboval odraslega.

Ob koncu pogovora ga **pohvalimo, da je zbral pogum in moč** ter nam izpovedal svojo zgodbo.

Pomembno je, da razgovor z otrokom o tako težki temi opravljamo v **primernem okolju**, ki otroku zagotavlja varnost in zaupnost. Če je le mogoče, naj se tak razgovor z otrokom opravi v prostoru, ki ga otrok pozna in ki je zanj varno okolje (šola, vrtec, center za socialno delo, prostori mladinskih organizacij in podobno). Razgovor naj se opravi v mirnem okolju, brez motečih dejavnikov in igrac, ki bi lahko motile otrokovo pozornost.

Pogosto se otrok zaupa zaposlenim v vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ) ali pa učitelji oziroma drugi pedagoški delavci opazijo znake, ki pri njih vzbudijo sum, da je otrok v domačem okolju žrtev nasilja.

V takem primeru morajo pedagoški delavci upoštevati **Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode**, ki predpisuje, da mora učitelj ali drug delavec vzgojno-izobraževalnega zavoda o tem *takoj* obvestiti svetovalnega delavca VIZ ali v njegovi odsotnosti ravnatelja (pomočnika ravnatelja). Sam ali s svetovalnim delavcem VIZ v primeru poškodbe pri telesnem ali spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka zaradi nasilja v družini o tem **obvesti pristojni center za socialno delo** (izven delovnega časa njegovo nujno službo) ali **policijo**.

Po zaznanem nasilju sam ali s svetovalnim delavcem naredi **zapis dogodka**, opazanj, pridobljenih informacij ali pogovora z otrokom. Ta zapis je **uradni dokument**, ki je podlaga za prijavo nasilja centru za socialno delo, policiji ali državnemu tožilstvu, hkrati pa je podlaga za načrtovanje nudenja pomoči otroku v okviru vzgojno-izobraževalnega zavoda. Obrazec za zapis dogodka je priloga Pravilnika o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode.

Ravnatelj ali svetovalna služba še isti dan oziroma najpozneje v 24 urah po zapisu dogodka o nasilju obvesti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo ter centru za socialno delo pošlje pisno prijavo nasilja skupaj z zapisom dogodka.

Spreminjanje generacij: vzgoja in ozaveščanje kot orožje v boju proti nasilju

Nasilje je težava vseh družb po svetu. V boju proti nasilju ni dovolj samo imeti zakonodajo, ki ščiti žrtve in ukrepa proti povzročiteljem, temveč je treba **vzgajati generacije, da jim bo nasilje tuje**.

Z vzgojo za nenasilje je treba začeti že v zgodnjem otroštvu, ko se otroci učijo spoštovanja, empatije, ustreznih komunikacijskih veščin ter konstruktivnega in nenasilnega reševanja nesoglasij. Poleg družine je za otroke zelo pomemben prostor šola, ki je glavna platforma za vnašanje sprememb. **Šola je odličen prostor za izvajanje preventivnih aktivnosti** in vzgojo za nenasilje, saj lahko hkrati zajamemo veliko število otrok in med njimi širimo sporočila strpnosti in spoštovanja različnosti, pa tudi strategije za uspešno sobivanje, kot so spoštljivo pogovarjanje, aktivno poslušanje, iskanje kompromisov ter razumevanje različnih pogledov.

Poleg učenja za nenasilje so šole pomemben prostor za prepoznavanje, preprečevanje in obravnavo nasilja. Učitelji so vsak dan v stiku z otroki, zelo dobro jih poznajo in lahko hitro zaznavajo spremembe v vedenju, ki lahko nakazujejo, da je otrok v domačem okolju priča ali žrtev nasilja. **Včasih otroci učitelje izberejo za zaupne osebe** in jim povejo za dogajanje doma. Prav učenje otrok o tem, kaj je nasilje in kje poiskati pomoč, je ključno za to, da bodo otroci prepoznali, da za nasilje nikoli ni kriva žrtev ter da imajo pravico, da poiščejo pomoč pri odrasli osebi, ki ji zaupajo.

Vzgoja za nenasilje in ozaveščanje o nasilju v družini in o drugih oblikah nasilja sta ključna za oblikovanje spoštljive in varne družbe. Šola, ki je za otroke prvi socializacijski prostor in pomembno vpliva na privzgajanje vrednot, mora jasno izraziti politiko ničelne tolerance do nasilja in to dosledno spoštovati, hkrati pa spodbujati razvoj prijateljskih odnosov med učenci in zagotavljati vključujoče okolje za različne kulture, prepričanja in ozadja.

Tišina ubija upanje: vloga posameznika v boju proti nasilju v družini

V boju proti nasilju v družini ima prav vsak posameznik pomembno vlogo. Zaradi **nepoznavanja** področja nasilja v družini se kot posamezniki pogosto obrnemo stran in smo do nasilja celo **strpni**. Pogosto nasilje **zanikamo**, kot da se v resnici ni zgodilo, ali prevzamemo stereotipno mnenje, da žrtev o nasilju laže. Nasilje hitro **minimaliziramo** oziroma zmanjšujemo njegov pomen ali pogostost, menimo, da se ne dogaja v takih številkah in oblikah, kot jih prikazujejo raziskave. Za žrtev pogosto menimo, da je postala žrtev nasilja, ker si je to 'zaslužila', ker je povzročitelja 'izzivala' ali ker je 'to sama hotela'.

Vsak od nas bi moral prepoznati nasilje v družini, se informirati o vzrokih, posledicah in načinih pomoči žrtvi. **Poznavanje področja nasilja v družini posamezniku omogoča, da bo nasilna dejanja lažje in hitreje prepoznal ter žrtvi nudil ustrezne informacije in pomoč ter nasilje prijavil pristojnim institucijam v primerih, ko žrtev tega sama ne zmore.** Za zaustavitev nasilja so včasih priče ključnega pomena, zato naj bodo glas žrtve.

Ključna vloga vsakega posameznika je, da tako v zasebnem kot tudi javnem in spletnem življenju širi sporočilo o nedopustnosti nasilja, razbija mite in stereotipe, ki veljajo za nasilje v družini, predvsem pa je pomembno, da si vsakdo med nami prizadeva za strpne, spoštljive in spodbudne odnose. Odgovornost vsakega med nami je, da vsako nasilno dejanje obsoja, nasilja ne podpira ali opravičuje.

Spodbudne misli za nov začetek:

Zgodbe izza zgubanih obrazov: razkrivanje nasilja nad starejšimi

Nasilje nad starejšimi je ena najbolj skritih in neprepoznanih oblik nasilja v družini. Starejše ljudi pogosto prepoznavamo po njihovi modrosti in življenjskih izkušnjah, a jih premalokrat prepoznavamo tudi kot ranljive člane naše družbe. Nasilje nad starejšimi lahko zajema enake pojavne oblike kot nasilje med partnerjema, pojavi pa se lahko iz različnih razlogov.

Pogosto se zgodi znotraj družinskega kroga, kjer je starejša oseba odvisna od svojcev ali skrbnikov. **Odvisnost starejše in nebogljene osebe od skrbnikov je eden najpogostejših razlogov za neprijavljanje nasilja.**

Prepoznavanje znakov nasilja nad starejšimi je ključnega pomena za njegovo preprečevanje. Znaki fizičnega nasilja so lahko modrice, zlomi kosti, opekline ali druge poškodbe, ki niso skladne z žrtvinimi razlagami o nezgodi. Psihično nasilje zajema zmerjanje, žaljenje, poniževanje ipd., kar se pri žrtvah lahko kaže kot depresija, tesnoba, umik, strah ali spremembe v vedenju. Finančno zlorabo je včasih težko zaznati, saj gre pri tem za nenadno ali dlje časa trajajočo spremembo v finančnem stanju starejše osebe, nepojasnjene transakcije ali izgubo premoženja, včasih pa oseba **ne more več prosto razpolagati s svojimi prihodki ali prihranki.**

Starejše osebe so pogosto žrtve **zanemarjanja**, kar vključuje slabo higieno, podhranjenost (pomanjkanje rednih obrokov), dehidracijo, nezdravljene bolezni (ignoriranje zdravstvenih težav, pomanjkanje zdravil, terapij) ali splošno opuščanje dolžne skrbi. Oseba je tako prikrajšana za osnovno oskrbo in podporo, ki jo potrebuje za svoje fizično in psihično zdravje. Med oblike zanemarjanja lahko prištevamo še ignoriranje čustvenih potreb starejših, kot so ljubezen, podpora, druženje in spodbuda. Starejše osebe so lahko osamljene, izolirane ali prezrte, kar lahko vodi v depresijo ali anksioznost. Posledice nasilja nad starejšimi lahko vodijo celo v smrt.

Za preprečevanje nasilja nad starejšimi je potrebno sodelovanje celotne skupnosti in vseh organizacij, ki pri svojem delu prihajajo v stik s starejšimi ali z njihovimi skrbniki. Predvsem so pri tem ključnega pomena predstavniški instituciji, ki v stik s starejšimi prihajajo zaradi zagotavljanja njihove nege in zdravstvene oskrbe na domu (medicinske sestre, patronažna služba ipd.), ki lahko pri osebi zaznajo znake nasilja.

Razviti je potrebno ozaveščevalne kampanje in programe, ki bi različne skupine in javnost osveščali o problematiki nasilja nad starejšimi, obenem pa nuditi pomoč in podporo skrbnikom, vključno s svetovanjem, razbremenilnimi oblikami pomoči, finančno pomočjo in dostopom do storitev za pomoč starejšim.

Strokovne delavce in institucije je potrebno ozvesti o dolžnosti prijavljanja znanega suma nasilja nad starejšo osebo. Zagotavljanje hitre in učinkovite intervencije s strani pristojnih institucij je edina rešitev situacije.

Vsak posameznik v družbi ima odgovornost poskrbeti, da bodo starejši ljudje živeli dostojanstveno, varno in brez strahu.

Pomagam sebi, pomagam tebi: nujnost supervizije in razbremenilnih pogovorov za osebe, ki posredujejo v primerih nasilja v družini

strah orožje klic na pomoč
vstop ukrepi žrtev zakoni tepež kaos modrice pomoč
alkohol jok povzročitelj udarci
ključi prepoved približevanja ljubezen
žalivke razbita hiša kričanje sosedje
zapisnik grožnje razgovor laži
davljenje odvzem prostosti
varnost rešilec zdravnik otroci zmerjanje krivda

Hudi travmatski in stresni dogodki imajo nedvomno **velik in škodljiv vpliv** na psihično stanje vpletenih, ne samo žrtev, temveč tudi vseh tistih, ki se pri svojem delu srečujejo s to problematiko. Obravnava in posredovanje v primerih nasilja v družini, še zlasti, ko gre za hude telesne poškodbe ali celo umor, je za policiste, ki posredujejo na kraju samem in druge osebe, kot so npr. socialni delavci, ki nato delajo z žrtvami in drugimi oškodovanci ter tudi storilci, lahko zelo huda izkušnja.

Policisti lahko pri posredovanju ob nasilju v družini doživijo **več vrst stresa**. Včasih lahko doživijo stres že ob napotitvi na intervencijo, ko je že ob klicu na intervencijsko številko sporočeno, da lahko na kraju samem pričakujejo nasilje, poškodbe, kaos, poškodovani inventar, grožnje z orožjem in podobno. Med posredovanjem na kraju samem nedvomno izkušajo **akutni stres**, kjer se vključi program obrambe ali bega. Veliko strokovnjakov v zadnjem času govori o **kumulativnem stresu**, ki nastane zaradi ponavljajočih se obremenilnih dogodkov ali ob intenzivnih enkratnih dogodkih. Pri policistih, ki v enem dnevu posredujejo na več intervencijah, od katerih so nekatere bolj, druge manj hude, kjer v enem dnevu prihajajo v stik z različnimi ljudmi v stiski, ki od njih pričakujejo rešitev nastalega položaja in pomoč, poleg tega pa so obremenjeni še s številnimi pisnimi izdelki, lahko pri njih povzroči kopičenje stresa. Policisti morajo kljub stresu na delovnem mestu ves čas ohranjati

mirnost, zbranost in strokovnost, pri svojem delu pa se velikokrat znajdejo v **konfliktnih položajih**, ki jih morajo rešiti. Pogosto policisti zaradi strahu pred stigmatizacijo, ki bi je lahko bili deležni v primerih, če bi poiskali psiho-socialno pomoč po težkih in stresnih intervencijah, te ne poiščejo.

Posredovanje ob nasilju v družini je včasih izredno **čustveno intenzivno**, prisotni so močni čustveni odzivi žrtev, povzročiteljev nasilja in tudi drugih morebitnih vpletenih oseb. Na eni strani imamo oškodovano žrtev, ki je morda v šoku, poškodovana, prestrašena, osramočena, na drugi strani pa agresivnega in nepredvidljivega povzročitelja. V nekaterih družinah so pri tem prisotni še prestrašeni otroci, prav tako pa se lahko položaj na kraju samem hitro in nepričakovano stopnjuje. Nasilje v družini pogosto vključuje tudi telesne poškodbe in grožnje, zato so policisti ob takih dogodkih še posebej izpostavljeni tveganju za lastno varnost, prav tako pa morajo na kraju samem sprejeti številne pomembne strokovne odločitve. Od policistov, ki posredujejo na kraju samem, se pričakuje, da bodo po eni strani **rešitelji in pomirjevalci, svetovalci in mediatorji**, po drugi strani pa tudi **strokovni in profesionalni izvršitelji pooblastil in ukrepov**, ki jim jih nalaga zakonodaja. Ta številna pričakovanja, ki jih imajo prisotni na kraju samem do policistov, lahko pri policistih povzročijo veliko stresa.

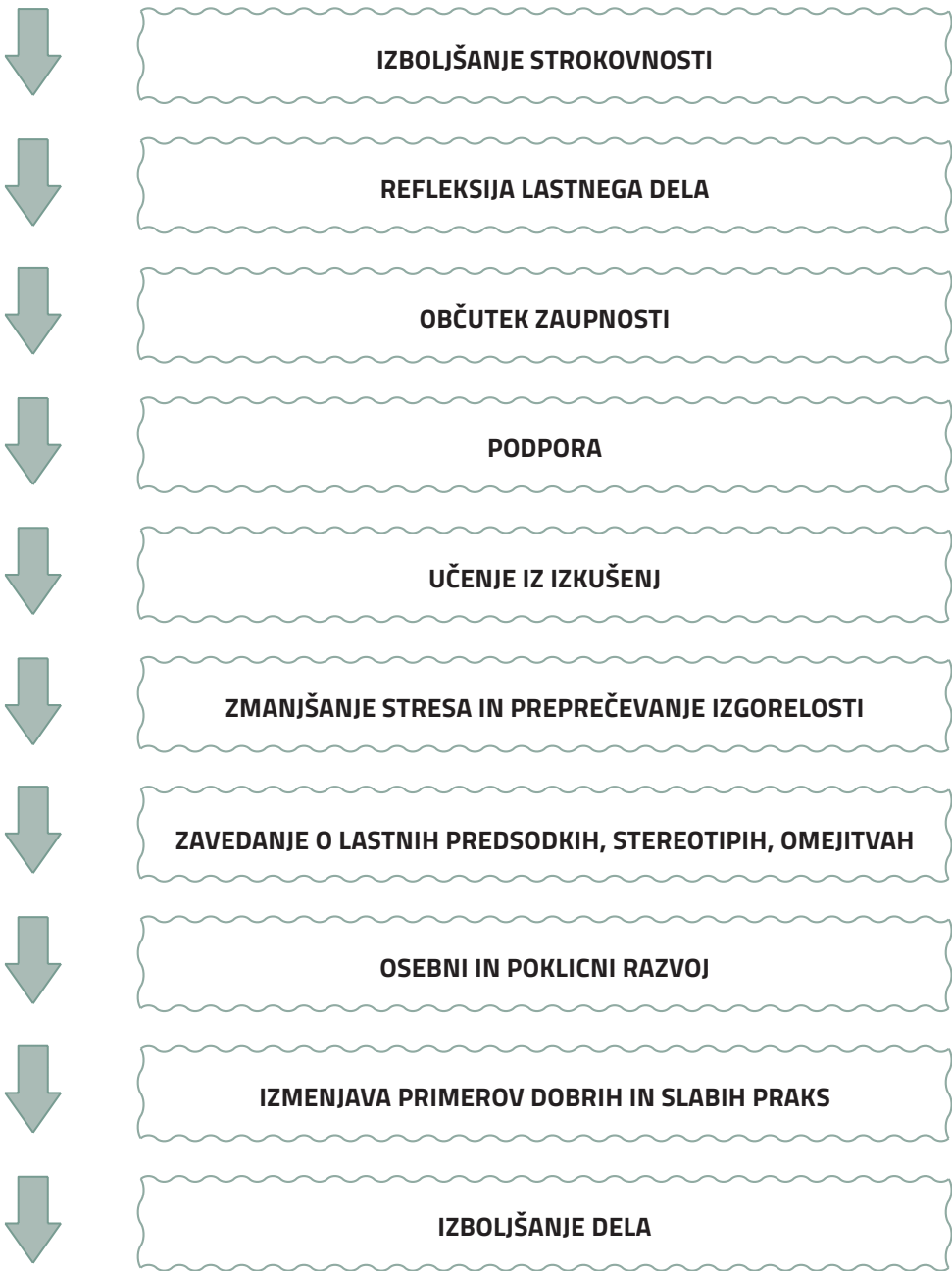
Za zmanjševanje stresa je nujno, da se vsi, ki delujejo na področju nasilja v družini udeležujejo usposabljanj o področju nasilja v družini, hkrati pa, da imajo na voljo različne načine za obvladovanje stresa ter psihosocialno pomoč in podporo.

Poleg psihosocialne pomoči, ki v policiji poteka v okviru 24-urne psihološke pomoči in sistema zaupnikov, bi bilo v prihodnje dobro vzpostaviti tudi sistem **supervizije**, kjer bi izkušeni kolegi ali zunanji strokovnjaki izvajali nadzor nad primeri, svetovanje in refleksijo glede dela policistov. Na ta način bi policisti lahko ohranjali svojo strokovnost in se nenehno izboljševali v svojem delu. Ker so intervencije ob nasilju v družini stresne in čustveno intenzivne, bi prav supervizija omogočala, da bi policisti razpravljali o teh izkušnjah, prepoznali, da morda niso edini, ki doživljajo določene občutke, s tem pa preprečili izgorelost. Med seboj bi v varnem in zaupnem okolju brez obsojanja delili svoje izkušnje in primere dobrih praks in se učili iz njih, kar bi nedvomno prispevalo k izboljšanju njihovega posredovanja in odločitev v prihodnosti.

Supervizija bi morala biti v prihodnje zaradi pozitivnih učinkov obvezna in redna praksa za vse policiste, ki posredujejo v primerih nasilja v družini, saj podpira poklicni razvoj policistov in prispeva k izboljšanju njihovega psihosocialnega stanja.

10 prednosti supervizije za osebe, ki posredujejo v primerih nasilja v družini

Namesto sklepa pogled v prihodnost

V priročnik smo želeli zajeti številne in različne vidike nasilja v družini, ki se dogaja v vseh družbah sveta. Želimo si, da bi bil priročnik o nasilju v družini vsem bralcem, še zlasti pa tistim, ki se ukvarjajo z obravnavo in preprečevanjem nasilja v družini, dragocen vir informacij, znanja in smernic, hkrati pa tudi vir navdiha za vse, ki se borijo proti nasilju v družini.

Zavedati se je treba, da vsak – še tako majhen – korak na poti k nenasilju šteje. V boju proti nasilju pa nihče ne more nastopati sam. Vedno je pri tem potrebno **sodelovanje različnih deležnikov**, od policije, šolstva, zdravstva, centrov za socialno delo, sodstva, pravosodja do politike in zakonodajalcev. Za skupnostno delo in sodelovanje pa je nujno nasilje v družini najprej **prepoznati, ga obravnavati, aktivno začeti preventivno delo, vsekakor pa redno in sprotno posodabljati zakonodajo ter ukrepe za zaščito žrtev in sankcioniranje storilcev**.

Do sveta, kjer bodo vladali spoštovanje, enakost in ljubezen, nas vodi še dolga in trnova pot. Vendar pa se vsaka pot začne z najmanjšim korakom. Začnimo vsak pri sebi in v svoji okolici. Vzgajajmo otroke za nenasilje, strpnost, spoštovanje in konstruktivno reševanje nesoglasij. Naučimo jih, da na svetu ne velja samo ena resnica, ter jih spodbujajmo k sprejemanju drugačnih pogledov na svet in k učenju iz njih. Odrasli jim moramo biti zgled in jim s tem pokazati, da je »*v človeku več vredno občudovanje kot prezir*«, kot je že pred časom rekel slavni Albert Camus. Pot za nenasilje se začne najprej z vzgajanjem in izobraževanjem naših najmlajših, ki šele spoznavajo in ponotranjajo vrednote tega sveta, nato pa se nadaljuje z ozaveščanjem o nesprejemljivosti vseh oblik nasilja in zlorab, o dajanju glasu in moči žrtvam in otrokom, ki rastejo v nasilnem okolju, ter z močno, sistematično, dosledno in ustrezno podporo žrtev. **Ko bomo nekoč dočakali družbo, ki bo nasilje obsojala in kjer bodo spoštovane človekove pravice, še zlasti pravica do varnosti, ne bo več prostora za nobeno obliko nasilja.**

Vsak med nami je odgovoren za ustvarjanje varnega in spoštljivega okolja brez nasilja in zlorab.

Zbrati pogum: kaj lahko naredim, če sem žrtev nasilja?

Če ste žrtev nasilja, je zelo pomembno zavedanje, da niste sami ter da imate pravico do varnosti, spoštovanja in podpore.

- ♦ V primeru nasilja poiščite **varno okolje** (pri starših, prijatelju, znancu, sodelavki in podobno).
- ♦ **Pokličite pomoč.**
- ♦ **Ne obsojajte se.** Nasilje ni vaša krivda. Nasilja si nihče ne zasluži. Tudi če se iskanje pomoči zdi stigmatizirajoče in sramotno, si dovolite prositi za pomoč in podporo.
- ♦ **Dovolite si izraziti svoje občutke in poiščite strokovno psihološko pomoč.** Pogovorite se s strokovnjaki ali se pridružite skupinam za podporo in samopomoč. Dopustitev izražanja lastnih stisk in čustev je pomemben korak iz nasilnega odnosa in razmer.
- ♦ **Poiščite pravno pomoč.** Obrnite se na pravne organizacije, ki vam lahko nudijo pomoč v postopkih za zaščito in varnost.
- ♦ **Shranite morebitne dokaze.** Če je mogoče, dokumentirajte nasilne dogodke in poškodbe ter shranite sporočila.
- ♦ **Razvijajte in ohranjajte socialno mrežo.** Odhod od nasilnega partnerja ni preprosto in prijatelji so vam lahko v oporo v težkem položaju in pri iskanju pomoči. Obrnite se na prijatelje, ki jim zaupate, in na družinske člane.
- ♦ **Pogum za spremembo:** bodite vztrajni in ne obupajte. Sprememba je mogoča. Vzemite si čas zase in ponovno zgradite svoje življenje ob pomoči prijateljev in družine.
- ♦ **Informirajte se o svojih pravicah,** ki vam pripadajo kot žrtvi kaznivega dejanja, in o možnostih pomoči.

Kam po pomoč, če sem žrtev nasilja?

POLICIJA 113

080 1200

POLICIJA.SI

Odpri

SKUPNOST CENTROV ZA SOCIALNO DELO

Odpri

CENTRI ZA SOCIALNO DELO

Odpri

KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

Odpri

Odpri

MATERINSKI DOMOVI

Odpri

VARNE HIŠE

Odpri

DRUŠTVO SOS TELEFON

Odpri

DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO

Odpri

www.policija.si
113

The illustration features a person with dark hair and a light complexion, wearing a light-colored long-sleeved shirt, holding a white rectangular sign with both hands. The sign displays the website address 'www.policija.si' and the number '113' in a bold, dark red font. The background is a stylized, abstract composition with a light beige upper half and a dark teal lower half. A large, bright orange circle is partially visible in the top right corner. On the left side, there are several wavy, horizontal bands of orange and light beige. On the right side, there is a cluster of small, orange, oval-shaped dots.